

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

MEZINÁRODNÍ STUDIA - DIPLOMACIE

Soudržnost a spolupráce v mezinárodních vztazích.
Případová studie: reakce mezinárodního společenství na
iráckou anexi Kuvajtu (1990-1991)

(bakalářská práce)

Vypracovala: Adéla Zálešáková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Veselý, CSc.

LS 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů. Platnost zdrojů ověřena dne 27. dubna 2016.

V Praze dne

.....

Adéla Zálešáková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu profesorovi PhDr. Zdeňku Veselému, CSc. za jeho vstřícný přístup, odbornou konzultaci a cenné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytl.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. PŘELOM 80. A 90. LET 20. STOLETÍ	8
1.1. Mezinárodní vztahy	8
1.1.1. Globalizace.....	10
1.2. Významné konflikty se zásahem USA a spojenců	12
1.3. Přístupy k řešení konfliktů.....	13
1.3.1. OSN a řešení konfliktů v mezinárodních vztazích.....	14
1.3.2. Donucovací nástroje při ohrožení a porušení míru a útočných činech.....	16
2. KRIZE V ZÁLIVU	17
2.1. Nástup Saddáma Husajna v Iráku	17
2.2. Íránsko-irácká válka	18
2.3. Irák mezi dvěma válkami.....	20
2.4. Invaze do Kuvajtu.....	23
3. REAKCE MEZINÁRODNÍHO SPOLEČENSTVÍ.....	26
3.1. Stanoviska Rady bezpečnosti OSN.....	26
3.2. Vytvoření mezinárodní koalice	29
3.3. Přípravy na vojenský zásah.....	32
3.4. Vojenský zásah	35
3.4.1. Podmínky smíru	39
3.5. Význam zásahu mezinárodní koalice	40
5. ZÁVĚR	45
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem zvolila téma konflikty a krize v mezinárodních vztazích s konkrétním zaměřením na spolupráci mezinárodního společenství během krize v Zálivu v letech 1990 a 1991. Cílem mé práce je definovat, čím byl zásah mezinárodní koalice proti Iráku výjimečný. Dále chci na případu reakce mezinárodního společenství na iráckou anexi Kuvajtu zkoumat, zda může kooperace mezinárodního společenství fungovat.

Problematika krize v Zálivu mě zaujala již na přednáškách docenta Eichlera v rámci předmětu mezinárodní bezpečnostní vztahy. Anexie Kuvajtu byla ojedinělým případem v historii, kdy byl anektující stát za obsazení území cizího státu náležitě potrestán. Za agrese vůči Kuvajtu byl Irák odsouzen jak státy, tak mezinárodními organizacemi. Proti Iráku se utvořila velká mezinárodní koalice, která se rozhodla Irák potrestat. O vytvoření mezinárodní koalice, její spolupráci a zásahu ve válce proti Iráku jsem se chtěla dozvědět více. Chtěla jsem najít odpověď na otázky, proč po dlouhé studené válce najednou fungovala spolupráce mezi USA a Sovětským svazem, a co přimělo ke spolupráci bývalé rivaly nebo státy s rozdílným náboženstvím a hodnotami. Proto jsem zvolila právě toto téma pro svoji bakalářskou práci.

Práci jsem rozdělila na tři kapitoly. Každá z nich je poté rozdělena na podkapitoly. V první kapitole se zabývám mezinárodním děním na přelomu 80. a 90. let 20. století. Nejprve v úvodní části kapitoly popisují mezinárodní vztahy v této době, do kterých neodmyslitelně patří konec studené války, rozpad Sovětského svazu a nástup globalizace. Druhá část první kapitoly je věnována významným konfliktům této doby, do kterých zasáhly Spojené státy a jejich spojenci. Třetí a poslední část první kapitoly přibližuje přístupy k řešení konfliktů. Podrobně se zaměřuji na to, jak řeší konflikty OSN a jakými donucovacími nástroji při ohrožení a porušení míru OSN disponuje.

Druhá kapitola si klade za cíl popsat krizi v Zálivu se všemi důležitými fakty, která jsou nutná pro pochopení událostí, které následovaly po anexi Kuvajtu. Nejprve se věnuji nástupu Saddáma Husajna v Iráku. Myslím si, že jako jedinec měl velký vliv na politickou

a ekonomickou situaci v Iráku a také na vztahy Iráku se zbytkem světa a to natolik, že se o něm nelze nezmínit. V další části druhé kapitoly se zaměřuji na Íránsko-iráckou válku a následně na dobu mezi válkami. Válka s Íránem byla významná především proto, že na jedné straně zvedla Saddámovi sebevědomí pro další bitvy, na druhé straně však Irák vyčerpala a zadlužila. Kapitulu zakončuji popisem průběhu irácké invaze do Kuvajtu.

Nejdůležitější kapitolou této práce je kapitola třetí, konkrétně podkapitola pátá, ve které shrnuji význam a výjimečnost zásahu mezinárodní koalice. Také zhodnocuji, nakolik byla celá akce mezinárodního společenství úspěšná, a tudíž jestli může kooperace mezi státy efektivně fungovat. Kromě této podkapitoly tvoří třetí kapitolu ještě další čtyři podkapitoly, které páté podkapitole předcházejí. První z nich se zabývá reakcí OSN na agresi Kuvajtu, a to především rezolucemi, které proti Iráku Rady bezpečnosti OSN vydala. Zajímavý je nejen celkový počet rezolucí uvalených na Irák, ale také různost stupňů tvrdosti jednotlivých rezolucí. Dále následuje druhá podkapitola, která popisuje vytváření mezinárodní koalice. Důležitá jsou především diplomatická jednání se Sovětským svazem a některými arabskými státy. To, jak se mezinárodní koalice připravovala na vojenský zásah proti Iráku, zhodnocuji v podkapitole třetí. Zdůrazňuji, jakou roli sehrály USA a další státy koalice ve strategické přípravě operace, a také jaká diplomatická jednání před vojenským zásahem proběhla. Zmiňuji vážné hrozby, se kterými se musela koalice států vyrovnat před vypuknutím operace Pouštní bouře. Ve čtvrté podkapitole popisuji samotný vojenský zásah neboli operaci Pouštní bouře a následně uvádím podmínky pro smír a ukončení konfliktu. Zdůvodňuji a analyzuji postup mezinárodního společenství vůči irácké agresi v Kuvajtu.

Pro práci čerpám informace převážně z knižních zdrojů v českém jazyce. Významným zdrojem pro první teoretickou kapitolu je kniha profesora mezinárodních vztahů a diplomacie Z. Veselého *Dějiny mezinárodních vztahů*. Publikace podává souhrnný a podrobný výklad stěžejních fakt, reálií a souvislostí dějin mezinárodních vztahů, který se soustřeďuje především na mezinárodněpolitickou a diplomatickou dimenzi problematiky. Nejdůležitější je pro tuto práci kapitola o vývoji vztahů mezi USA a SSSR během studené války a následném rozpadu bipolarity a pádu komunistického režimu. Dalším knižním zdrojem, který je použit v první kapitole, je kniha *Terorismus a války v době globalizace*

odborníka na terorismus a bezpečnost z Ústavu mezinárodních vztahů docenta J. Eichlera. Autor zhodnocuje války v takzvaném historickém světě, války za účasti USA a terorismus v době globalizace. Právě část o válkách se zásahem USA a část o globalizaci je pro moji práci stěžejní. Druhým zdrojem pro podkapitolu o globalizaci je kniha *Formování globálního řádu? Globalizace a global governance* profesorky Z. Lehmannové. Posledním důležitým dílem pro první kapitolu je publikace *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* docentky Š. Waisové, která objasňuje příčiny, vznik, průběh a řešení konfliktů v mezinárodní politice. Autorka reaguje na změny v mezinárodních vztazích v posledních desetiletích, kdy po konci studené války vznikly lokální konflikty, ale také konflikty mezinárodního charakteru, ke kterým řadíme i válku v Perském zálivu v roce 1991.

Ve druhé kapitole je kromě již zmíněné knihy *Terorismus a války v době globalizace* dalším zdrojem informací kniha *Dějiny Iráku* profesora E. Gombára, která čtenářům dává ucelený přehled dějinami Iráku. Neméně významným zdrojem je publikace *Válka v Iráku*, jejímž autorem byl britský vojenský historik J. Keegan. Autor v knize díky exkluzivnímu rozhovoru s generálem Frankem a ministrem obrany Rumsfeldem shromáždil informace potřebné k pochopení tohoto konfliktu. Třetí, pro tuto kapitolu důležitou knihou, je *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003* publicisty a novináře M. Nováka. Autor mapuje situaci na bojištích obou konfliktů a věnuje se i zákulisním jednáním politiků a diplomatů. Kniha obsahuje nejen historická fakta, ale také reportážní pohled zblízka, což přináší jiný pohled na situaci v Iráku. V této kapitole využívám také elektronický zdroj – webové stránky OSN, ze kterých čerpám podrobný obsah jednotlivých rezolucí Rady bezpečnosti OSN, které byly během krize v Zálivu vydány.

Zdroje z druhé kapitoly jsou využity i v kapitole třetí. K doplnění slouží kniha *Mezinárodní vztahy po roce 1945* docentky katedry mezinárodního práva S. Hýbnerové. Z publikace považuji za nejpodstatnější pro tuto práci popis vztahů mezi Bushem a Gorbačovem během vytváření mezinárodní koalice. Kromě této publikace uvádím i elektronické zdroje, kterými jsou především odborné články z internetové databáze ProQuest.

1. Přelom 80. a 90. let 20. století

1.1. Mezinárodní vztahy

Koncem 70. let se začaly zhoršovat vztahy mezi USA a SSSR a počátkem 80. let dospěly do stadia, které bylo označováno jako návrat studené války. Za zhoršením vztahů stála kritika amerického prezidenta J. Cartera na adresu Sovětského svazu. Ke zhoršení vztahů také přispěla sovětská intervence v Afghánistánu. Sovětská vojska v roce 1979 obsadila Afghánistán, byl svržen prezident Amín a dosazen prezident Babrak Karmal. Americké vedení tuto invazi vyhodnotilo jako sovětskou snahu o průnik do ropné oblasti a přiblížení se státům, se kterými měl Sovětský svaz přátelské vztahy (Sýrie a Irák). Krize v sovětsko-amerických vztazích se ještě více prohloubila v roce 1981 po nástupu nového amerického prezidenta R. Reagana. Reagan označil Sovětský svaz na „říši zla“ a usiloval o zamezení rozšíření sovětského vlivu ve světě.

Na počátku 80. let se v Sovětském svazu během krátkého období vícekrát vystříдалo vedení. Na jaře 1985 byl do vedení Komunistické strany Sovětského svazu zvolen Michail S. Gorbačov, který zahájil proces základních reforem označovaných jako perestrojka. Základem zahraniční politiky se stala koncepce označovaná jako nové politické myšlení. Smyslem perestrojky v oblasti mezinárodních vztahů bylo dospět ke snížení napětí a posílení mezinárodní bezpečnosti. Mělo také dojít k demokratizaci mezinárodních vztahů. Novým představitelem sovětské diplomacie se stal Eduard Ševardnadze. Součástí nové linie sovětské zahraniční politiky v bilaterálních vztazích byla snaha o opětovné zlepšení americko-sovětských vztahů. Na tento podnět proběhly summity Gorbačova s Reaganem. Nejprve v Ženevě roku 1985 a následně v Reykjavíku o rok později.¹ Na Washingtonském summitu v roce 1987 se Gorbačov s Reaganem dohodli na likvidaci raket středního a kratšího doletu a celý arzenál těchto zbraní byl zlikvidován do čtyř let. V průběhu dalších let odzbrojovací jednání mezi představiteli těchto velmocí pokračovala. V dubnu roku 1988 uzavřel Sovětský svaz dohodu s Afghánistánem, USA a Pákistánem

¹ VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*, str. 442-444.

o ukončení války. Na jejímž základě opustili sovětští vojáci území Afghánistánu. Otevřenost Gorbačovovy politiky uvolnila v zemích sovětského bloku emancipační procesy, které vedly k pádu komunistických režimů v jednotlivých zemích střední a jihovýchodní Evropy a následně k rozpadu sovětského bloku.

Tyto převratné změny v Evropě měly velký dopad na mezinárodní jednání. Koordinovaný postup USA a Sovětského svazu během těchto událostí projednali na summitu na Maltě v roce 1989 Gorbačov a nový americký prezident George H. Bush. Sovětská strana tehdy dala ujištění, že do probíhajících událostí nebude mocensky zasahovat. V listopadu roku 1990 pak dospěla do finálního stadia odzbrojovací a politická mezibloková jednání. Členské země NATO a dalších 6 členských zemí Varšavské smlouvy uzavřelo smlouvu o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. Pařížskou chartou pro novou Evropu byla ukončena studená válka a bipolární rozdělení kontinentu. Sovětský svaz se ocitl v systémové krizi, která nakonec vedla k rozpadu Sovětského svazu jako celku (v prosinci roku 1990) a k pádu komunistického režimu. Po pádu komunismu v Sovětském svazu postupně zanikl komunismus jako významný faktor mezinárodních vztahů a v jednotlivých zemích začal postupný proces politického a ekonomického přechodu k demokracii. A i když některé komunistické strany přetrvaly, nepředstavují již jednotné hnutí, které by bylo významným faktorem v mezinárodních vztazích.²

Pád berlínské zdi v listopadu 1989, který symbolizoval konec studené války, postavil před tehdejší svět dlouhou řadu otázek. Především, jaký bude příští mezinárodní řád, který bude určovat základní pravidla vztahů mezi státy. Zpočátku reagoval Západ velmi optimisticky. Postoje hlavních mocností při řešení prvních problémů, které se objevily v čele agendy mezinárodního společenství po roce 1989, ukázaly, že se spíše než nové partnerství projevuje fragmentace zájmů jako logický důsledek skutečnosti, že svět byl zbaven pevného sevření dvou bloků. To přineslo uvolnění napětí v mezinárodních vztazích. Zkomplikovala se však cesta ke konsensu při řešení řady problémů.³

² VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*, str. 429, 444, 445, 533, 534, 540, 542.

³ PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, str. 205.

Konec studené války zásadně změnil mezinárodní bezpečnostní vztahy v celosvětovém měřítku. Se zánikem bipolárního uspořádání světa zaniklo také nebezpečí globálního jaderného konfliktu mezi dvěma mocenskými bloky a dvěma jadernými supervelmocemi.⁴ Konec studené války představoval pro praxi i teorii mezinárodních, respektive bezpečnostních vztahů, historický bod zvratu, který však nikdo nebyl schopen předpovědět. Je považován za nejvýznamnější transformaci bezpečnostní oblasti od dob formování vestfálského systému a předpovídal hlubší globální změny.⁵

V západním světě nastala po konci studené války doba optimismu a nadějí v lepší budoucnost. Mnoho vládců v zemích třetího světa však nepřijalo epochální změny ve východní Evropě s nadšením. Řada z nich totiž v mnoha ohledech spoléhala na Moskvu a na celý východní blok vůbec. Mnoho zemí z rivality dvou bloků dokázalo dokonce chytře těžit a získávat pro sebe výhody. Konec bipolarity pro některé státy znamenal konec starých jistot.⁶ Po ukončení bipolarity nastupuje doba globalizace.

1.1.1. Globalizace

Nejvýraznější tendencí ve vývoji mezinárodního dění a politiky po skončení bipolarity je globalizace. Jedná se o dynamický proces, který odstraňuje bariéry, propojuje státy, kontinenty a kultury, stírá hranice a vytváří zcela nový rámec nejen v oblasti politických a ekonomických vztahů, ale i v oblasti mezinárodních bezpečnostních vztahů.

Při definování globalizace se nejčastěji mluví o ekonomické oblasti, politické průhlednosti a celosvětové kultuře. Po skončení studené války se tak prosazuje volný mezinárodní obchod se zbožím, kapitálem, službami a lidmi. Prohlubuje se integrace a propojenost národních ekonomik a roste síla nadnárodních společností. Svět se stává jednou velkou sociální oblastí, ve které postupně mizí hranice. Mezi negativní dopady globalizace řadíme nárůst zranitelnosti jednotlivých států, ale i mezinárodního společenství.

⁴ ŠLACHTA, Mojmir, Tomáš BURDA a Milan HOLEČEK. *Ohniska napětí ve světě*, str. 6.

⁵ LEHMANNOVÁ, Zuzana a kol. *Formování globálního řádu? Globalizace a global governance*, str. 102-119.

⁶ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 107.

Celosvětový dopad měla právě i Saddáмова rozpínavost a jeho agrese v Kuvajtu na počátku 90. let 20. století. Změna ceny ropy na světových trzích tehdy narušila plynulý vývoj světové ekonomiky.⁷

Po konci studené války nabralo s nástupem globalizace organizované násilí novou formu takzvaných nových válek. Snížila se významnost klasické války jako ozbrojeného konfliktu mezi dvěma státy či jejich uskupeními. Nové války mají povahu internacionalizovaných občanských válek a liší se svými aktéry (namísto států to jsou teroristické buňky, paramilitantní skupiny atd.) i strukturou. Základní metodou těchto válek je hrozba a násilí páchané na civilistech, nikoli na státech. Převažuje otevřené pojetí bezpečnosti, kdy se rozšiřuje okruh možných hrozeb, se kterými si nemůže poradit pouze armáda a ozbrojené síly.

Vzniká systém governance, ve kterém dochází ke sdílení pravomocí a spolupráce na nadstátní úrovni mezi státy, mezivládními i nevládními organizacemi a dalšími aktéry. Rok 1989 přinesl zlomový okamžik pro rozvoj globální občanské společnosti propojením formálních i neformálních organizací. Globální občanská společnost přerůstá institucionální rámec národního státu, který jejím jednotlivým aktérům mnohdy poskytuje zázemí a vytváří podmínky jejich vzniku. Globální sociální hnutí přispívají k vytváření mezinárodního veřejného prostoru, který je jedním z předpokladů pro existenci globální občanské společnosti.⁸

Globalizace má několik základních charakteristických rysů. Prvním z nich je rozpínání ekonomických, sociálních a politických aktivit napříč hranicemi států. Druhým rysem je nárůst intenzity vzájemné propojenosti při působení jednotlivých činitelů tohoto procesu. Mezi další rys pak řadíme zrychlování spolupráce a součinnosti na nadstátní úrovni. Vzájemné propojení celého světa pak tvoří čtvrtý rys globalizace.

⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 17-19, 38.

⁸ LEHMANNOVÁ, Zuzana a kol. *Formování globálního řádu? Globalizace a global governance*, str. 136-151, 170-185.

Tyto rysy se projevují v několika rovinách. Nejprve jde o rovinu internacionalizace, neboli vytváření rozsáhlé sítě vzájemně spolupracujících národních institucí. Dalšími rovinami je rovina oslabování časových a prostorových bariér, rovina sílící politické koordinace mezi veřejnými a neveřejnými činiteli a globální politika.⁹

1.2. Významné konflikty se zásahem USA a spojenců

Během posledního desetiletí 20. století proběhly dvě velké války za účasti euroatlantické zóny. První z nich byla operace Pouštní bouře v roce 1991, tzv. první irácká válka, která se odehrála po Saddámově invazi do Kuvajtu. Události, které po ní následovaly, byly nečekané. Rada bezpečnosti OSN odsoudila agresi a dospěla k jasné shodě na jasném mandátu k vojenskému zásahu proti agresorovi, v němž byly nasazeny nejmodernější zbraně s výjimkou zbraní hromadného ničení. USA byly hlavním aktérem této války proti Iráku a po jejich boku stála řada spojenců z NATO a také Sovětský svaz a některé další země. Znamenalo to, že se bývalí nepřátelé spolu spojili v boji proti Saddámu Husajnovi.

Druhou velkou válkou této doby byla válka v Jugoslávii. Šlo o občanskou válku, během níž se násilnou cestou rozpadala někdejší Jugoslávie. Proces začal vojenským konfliktem mezi Srbskem a Slovinskem, pokračoval válkou mezi Srbskem a Chorvatskem (1991-1995), válkou v Bosně a Hercegovině (1992-1995) a nakonec i válkou mezi Srby a Albánci na území Kosova. Letecká válka proti tehdejší srbsko-černohorské Jugoslávii (ve skutečnosti ale proti Srbsku) se stala celosvětově významnou. Otevřela otázku, jak se má postupovat v případě nemezinárodních válek, ve kterých se státní či nestátní vojenské či polovojenské síly dopouštějí násilí na civilním obyvatelstvu, a přitom jakýkoliv zásah mezinárodního společenství odmítají s odůvodněním, že by znamenal porušení jejich suverenity. NATO dne 24. března zahájila vzdušné údery proti Srbsku, které dostaly název operace Spojenecká síla 1999. Tato operace trvala až do 10. června 1999 a byla velkou manifestací vojenských schopností NATO, zejména Spojených států. Tyto dva konflikty vešly do dějin, protože je vedly USA jako vojensky nejsilnější země světa spolu se svými spojenci.¹⁰

⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 10, 17-19, 38.

¹⁰ EICHLER, Jan. *Legální a nelegální války v dnešním světě*.

1.3. Přístupy k řešení konfliktů

Historický vývoj řešení konfliktů můžeme rozdělit do čtyř období. První tři z nich nejsou pro tuto práci podstatné. Důležité je období čtvrté, které datujeme od roku 1986. Do tohoto období patří i konflikt v Iráku.¹¹ Počátky čtvrtého období, ve kterém se utvářela řešení konfliktů, souvisí s proměnou mezinárodních vztahů ve druhé polovině osmdesátých let 20. století.

Nástup Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka Komunistické strany Sovětského vztahu přinesl změnu v zahraniční i vnitřní politice SSSR, která umožnila oteplení americko-sovětských vztahů. Uvolnily se vztahy mezi východním a západním blokem a i uvnitř samotného bloku východního. Prohloubením těchto procesů došlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let k ukončení konfliktu Východ - Západ, který trval dlouhá desetiletí. Uvolnil se pohyb aktérů, kapitálu, informací, technologií, ideologických a náboženských směrů po celém světě. Globalizace proměnila mezinárodní prostředí a vytvořila zcela nové podmínky pro vznik mezinárodních a vnitrostátních konfliktů. V této době prošel razantní změnou koncept bezpečnosti. Zatímco v období bipolarity šlo o vojensko-politickou bezpečnost státu, v devadesátých letech se k ní připojuje i environmentální, ekonomický či společensko-kulturní charakter. Došlo k posílení institucionalizace mezinárodních vztahů a převládalo přesvědčení, že má mezinárodní společenství povinnost udržet mezinárodní bezpečnost jedince.

Jako nedostatečný v období bipolární konfrontace se ukázal takzvaný tradiční přístup v řešení konfliktů, který se omezoval pouze na prevenci eskalace konfliktu, jeho zastavení či zmírnění jeho destruktivních dopadů. V devadesátých letech se prosazuje teoretický přístup v řešení konfliktů, který se snaží odkrýt a řešit příčiny vzniku konfliktu. Zároveň upravuje vztahy mezi stranami konfliktu tak, aby ukončení jednoho konfliktu, nevedlo ke vzniku konfliktu dalšího. Komplexní řešení konfliktů tedy zahrnuje analýzu dynamiky konfliktu, analýzu příčin konfliktu a analýzu racionálních a strategických kalkulací aktérů konfliktu.

¹¹ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, str. 23.

Na základě výzkumu Petera Wallensteena probíhalo v období let 1989-1999 ve světě 110 konfliktů, z nichž sedm označujeme jako mezinárodní konflikty. V období let 1989-1996 došlo k ukončení 66 ozbrojených konfliktů, z nichž 19 skončilo mírovou dohodou a 23 vítězstvím jedné ze stran.

Podle většiny badatelů jsou konflikty sociálními procesy s vlastní dynamikou, které mají různá stadia či různé stupně intenzity. Mezi základní stupně patří latentní konflikt, manifestace konfliktu, eskalace konfliktu, mrtvý bod konfliktu, deeskalace konfliktu, řešení konfliktu a postkonfliktní urovnání vztahů. Potenciál pro vznik konfliktu existuje v každém prostředí, v němž nalezneme aktéry s odlišnými hodnotami či zájmem na stejných omezených potřebách. Konflikt mezi Irákem a Kuvajtem na počátku devadesátých let dosáhl intenzity destrukce, kdy se cílem stran konfliktu stává zničení nebo minimálně porážka protivníka. Aktéři se snažili rozšiřovat spor o další témata, hledali spojence a přestávali uvažovat o rozsahu svých zdrojů. Komunikace se omezila na vedení násilných a ozbrojených střetů. Základními nástroji v této fázi konfliktu jsou peacekeeping a vynucení míru.¹²

1.3.1. OSN a řešení konfliktů v mezinárodních vztazích

Založení Organizace spojených národů¹³ představovalo obrovskou změnu v mezinárodních vztazích. Ústřední myšlenkou organizace bylo zabezpečení nenásilného řešení konfliktů mezi členskými státy a zajištění politické i ekonomické stability mezinárodního systému.

Schopnost spolupráce a komunikace v jednotlivých orgánech OSN byla velmi omezena v době bipolarity. Tehdy nebyla OSN schopna v některých případech plnit základní funkce – především udržovat mír a mezinárodní bezpečnost. Konec bipolární konfrontace na přelomu osmdesátých a devadesátých let dvacátého století přispěl k obnovení akceschopnosti a k rozvoji nových aktivit OSN. V postbipolárním mezinárodním systému se však objevilo mnoho nových problémů. V řadě světových regionů došlo k rozpadu

¹² WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, str. 29-31, 45, 49, 51, 53, 117-119.

¹³ Dále v textu zkráceno na OSN.

a destabilizaci multietnických státních útvarů, k vypuknutí nacionalistických, autonomistických či separatistických konfliktů. OSN stála na počátku devadesátých let před velkou výzvou – zajistit mezinárodní bezpečnost ve změněném prostředí mezinárodních vztahů.

Za udržování světového míru a mezinárodní bezpečnosti odpovídá Rada bezpečnosti OSN. Má 15 členů, z nichž 5 je stálých (Čína, Francie, Ruská federace, USA a Velká Británie). Rada bezpečnosti OSN se zabývá především konflikty a konfliktními situacemi, které by mohly vést k mezinárodnímu či regionálnímu napětí a k vypuknutí násilí. Rozhoduje také o tom, zda v daných situacích došlo k ohrožení míru či aktu agrese. Doporučuje opatření, která by měla zajistit dodržení míru nebo usnadnit dohodu mezi stranami sporu. Rada bezpečnosti OSN může jako jediný orgán OSN na základě kapitoly VII Charty OSN rozhodnout o vynucení míru, o uvalení sankcí či embarga, o přerušení diplomatických, hospodářských či leteckých, námořních a železničních styků a o použití síly. Rada bezpečnosti také může vyslat vojenské jednotky na podporu udržení míru. Ke konkrétním situacím o uvalení sankcí zřizuje Rada bezpečnosti tzv. sankční výbory, které kontrolují dodržování sankčního režimu, který byl na danou zemi uvalen.

Při řešení konfliktů v mezinárodních vztazích hrají mimořádnou roli jednotlivé odbory a úřady a také generální tajemník OSN. Generální tajemník se podílí na jednání a činnosti všech hlavních orgánů OSN a může Radě bezpečnosti předkládat návrhy a zprávy ve všech otázkách, které dle jeho názoru ohrožují světový mír a mezinárodní bezpečnost.¹⁴

¹⁴ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, str. 121, 123, 124

1.3.2. Donucovací nástroje při ohrožení a porušení míru a útočných činech

Nejvýraznějším nástrojem v řešení násilných konfliktů je donucení, jehož pravidla vycházejí z kapitoly VII Charty OSN. O aplikaci těchto prostředků rozhoduje pouze Rada bezpečnosti OSN. Jako nástroj donucení může působit přímá vojenská intervence, která nevyžaduje souhlas dotčeného státu. Cílem donucení je potrestání agrese, nebo její odvrácení. Takové donucení bylo použito při akci OSN proti Iráku po napadení Kuvajtu v roce 1991. Dalším donucovacím prostředkem, který byl použit v Iráku, bylo zabránění získávání zdrojů, které umožňovaly stranám konfliktu vést boje. V tomto případě mluvíme o ekonomických sankcích.

Sankce jsou jedním z nástrojů donucovací diplomacie. Může je uvalit pouze Rada bezpečnosti OSN. Nejčastěji se jedná o omezení v obchodování a investování, zmrazení kont, embarga na dovoz a vývoz, přerušení leteckého spojení a diplomatických styků. Na Irák bylo embargo na dovoz a vývoz uvaleno od roku 1990. Embargo na vývoz ropy omezilo v Iráku příjmy do státního rozpočtu. To vedlo v dlouhodobé perspektivě k úpadku vojenské schopnosti a zvýšení nákladů na udržení bojeschopnosti. Nepřímým důsledkem se stala mobilizace lidských i materiálních zdrojů, která krátkodobě vedla k omezenému technologickému rozvoji. Negativním důsledkem byla dlouhodobé chudnutí iráckého obyvatelstva, snížení veřejných výdajů, zvýšení dětské úmrtnosti a k nemocnosti obyvatelstva. Mezinárodní společenství se snažilo zmírnit dopady ropného embarga otevřením programu Ropa za potraviny, kdy Irák mohl vyvézt určité množství ropy, za které získával léky a potraviny. Tento program však nebyl dostatečně účinný.¹⁵

¹⁵ WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, str. 155 – 158.

2. Krize v Zálivu

2.1. Nástup Saddáma Husajna v Iráku

Po vynucené abdikaci Ahmada Hasana al-Bakra 16. 7. 1979 se stal prezidentem irácké republiky Saddám Husajn. Zároveň se tak stal vrchním velitelem armády s hodností polního maršála, předsedou Rady revolučního velení, předsedou vlády (1979-1991), tajemníkem regionálního vedení strany Baas a zástupcem generálního tajemníka národního vedení Baasu. Převzal veškerou moc v Iráku a stal se novým diktátorem. Ke specifickým rysům saddámovského Iráku patřil především totalitní charakter režimu a agresivní zahraniční politika. Strana Baas se za několik let stala masovou stranou se dvěma miliony členů, rozrostla se také baasistická Lidová armáda (zrušena v roce 1991) ze sta tisíc mužů na 650 tisíc za iránsko-irácké války.

Ve vnitřní politice se po nástupu Husajna objevila nejprve demokratizační gesta. K těm patřily parlamentní volby v roce 1980. Byly to první parlamentní volby od roku 1958. Později se od demokracie postupně upouštělo. Zásady zahraniční politiky byly formulovány v roce 1980 v Národní chartě. V roce 1980 byly přerušeny diplomatické styky se Sýrií. Naopak vřelé byly vztahy s Francií. Irák se dál sbližoval s Jordánskem a státy Arabského poloostrova.¹⁶ Dobré vztahy utužoval i se Sovětským svazem, kde nakupoval velkou část výzbroje, a se Západem, protože byl velkým odběratelem zbraní a spotřebního zboží. Z USA byly do Iráku vyváženy zemědělské produkty, do USA byla dovážena irácká ropa. Zkrátka, západní země neměly po mnoho let problém přispívat k budování iráckého strategického arzenálu.¹⁷ Zatímco Spojené státy se nadále i po nástupu Husajna snažily udržovat s Irákem dobré vztahy i přes mnoho překážek (porušování lidských práv, postoj Iráku vůči Izraeli atd.), vztahy mezi Irákem a Velkou Británií se postupně zhoršovaly.¹⁸

¹⁶ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

¹⁷ FAROUK-SLUGLETT, Marion a Peter SLUGLETT. *Irák od roku 1958: od revoluce k diktatuře*.

¹⁸ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

2.2. Íránsko-irácká válka

Hned na počátku 80. let 20. století zahájil Saddám Husajn Íránsko-iráckou válku, která se vlekla až do poloviny roku 1988. Příčinou vypuknutí války byly dlouholeté spory o území a o vymezení hranic kolem řeky Šatt al-Arab.¹⁹ Saddámovu vpádu do Íránu předcházelo také stupňování nepřátelského chování íránského duchovního vůdce Chomejního, který usiloval o šíření šíitské revoluce dále na západ a prvním terčem jeho vpádů byl „odpadlický“ režim v sousedním Iráku. Zároveň Chomejní podněcoval irácké šíitské menšiny k revoltě a svržení Saddáma.

Chomejní se stal nejvyšším náboženským vůdcem v Íránu v roce 1979, kdy byl svržen panující šáh, a zvítězila islámská revoluce. To bylo těžkým úderem pro USA, protože svržený režim Šáha M. Réza Páhla byl pro USA dlouhodobým strategickým spojencem. Tím pádem ztratily Spojené státy kontrolu nad Íránem – jedním z nejvýznamnějších producentů ropy ve světě. Navíc byla celá revoluce „protiamerická“. Důsledkem této revoluce byla zásadní změna přístupu Západu (především USA) k Iráku. Irák měl být využit jako val mezi rozpínajícím se šíitským hnutím v Íránu na jedné straně a proamerickými státy na straně druhé. V roce 1984 došlo k obnovení diplomatických styků mezi USA a Irákem.²⁰

Írán byl po Chomejního revoluci oslaben, klesla vojenská morálka a operační zdatnost. Saddám proto předpokládal, že v Íránu dosáhne rychlého a levného vítězství. Jeho naděje a předpoklady se však nepotvrdily. Během prvního měsíce se irácké jednotky zmocnily několika íránských měst a dostaly se na dostřel děl k Dizfulu, klíčovému dopravnímu uzlu v severních ropných polích. Ropná zařízení byla po celou dobu války nejzranitelnějšími terči útoků. Iráčané se však nedokázaly zmocnit důležitého centra rafinerií Ábádánu, a tím postrádali vhodné výchozí postavení ke znovudobytí východního břehu Šatt al-Arabu. Saddám se ujal vrchního velení, i přesto že neměl žádné vojenské zkušenosti. Nařídil přejít k obraně. Počítal s tím, že Iránci složí zbraně a budou vyjednávat o míru. Íránská vláda

¹⁹ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 58.

²⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 111, 112.

však nehtdla vyjednávat o míru za podmínek příznivých pro Irák a během přestávky, kterou Saddám svému vojsku přikázal, se íránská vojska přeskupila a byla doplněna stovkami tisíc nových odvedenců. Následně v květnu roku 1981 zahájili Íránci protiofenzivu a postupně se situace na bojištích obrátila v jejich prospěch. Irák byl na prahu porážky, přišel o dobyté území, utrpěl vojenské ztráty, ale především byl vyčerpán finančně. Postupně se stal závislým na příspěvcích z Kuvajtu a Saúdské Arábie a nakonec získal podporu i od Spojených států²¹.

Irák se potýkal s recesí, poklesl dovoz, byl uzavřen ropovod z Iráku ke Středozemnímu moři vedoucí přes Sýrii, byly velké ztráty na lidských životech. Saddám během války použil chemické látky – yperit a tabun, čímž neunikl pozornosti OSN. Použití chemických zbraní OSN zakázala ve 20. letech 20. století a tento zákaz byl dodržován i během 2. světové války. Irák se proti zakazu provinil, což přimělo většinu zemí, které doposud stály při Saddámovi, ke změně svého postoje vůči Iráku. Nicméně větší pozornost Západu v té době vzbuzovalo dění v Íránu a na Středním východě vůbec. Íránští ájatolláhové se nijak nenamáhali usmířit se se Západem a Sovětským svazem a podporovali protizápadní islámské teroristy. Podobně je podporovala Sýrie i Libye. Kvůli tomu počátkem roku 1986 na Libyi letecky zaútočily Spojené státy. Za těchto okolností se Saddám prezentoval jako síla vnášející stabilitu do neklidné oblasti. Sovětský svaz začal Iráku dodávat vyspělá technická zařízení, Egypt dodával náhradní součástky, Francie poslala na pomoc bitevní letadla. Spojené státy využily oteplení vztahů s Irákem k tomu, že sehrály úlohu prostředníka k usnadnění stavby nových ropovodů směřujících do přístavů v Saúdské Arábii a v Jordánsku, aby se tím Irák dostal z finančních potíží.

V roce 1987 dosahoval írácký zahraniční dluh 50,5 miliardy USD a dalších 50 miliard USD představovaly půjčky od států v Perském zálivu. Americké, saúdské a sovětské finanční instituce Iráku vycházely se splácením úroků vstříc, protože si nepřály, aby válku s Íránem prohrál. V únoru roku 1988 se rovnováha sil na bojišti přesunula k Iráku. Írán oznámil OSN, že je ochoten přijat rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 598, která vyzývala k zastavení

²¹ Spojené státy totiž v 80. letech považovaly za největšího nepřítele Írán. V Teheránu byl totiž po íránské revoluci v roce 1979 zatčen personál amerického velvyslanectví.

palby. Saddám dosáhl vítězství, i když za strašlivou cenu. Irák prakticky zbankrotoval. Rostla nezaměstnanost, náklady na obnovu byly odhadnuty na 230 miliard USD a válečné dluhy dosahovaly až 80 miliard USD.

Saddám nepřestal usilovat o vlastní vývoj jaderných zbraní, čemuž Západ i Sovětský svaz zprvu projevovaly lhostejnost. Západ stál stále raději na straně Saddáma než ájatolláhů.²² A to i přesto, že Irák proti íránským vojskům použil během války beztréstně zbraně hromadného ničení. Po skončení íránsko-irácké války se mezinárodní vztahy v této výbušné oblasti světové politiky staly ještě složitějšími a konfliktnějšími, než byly předtím.²³

2.3. Irák mezi dvěma válkami

Saddámovo vítězství nad Íránem mělo hořkou pachutí. Státy Perského zálivu, které Iráku během války poskytly finanční prostředky, se dožadovaly jejich navrácení. Zahraniční dluh Iráku přesáhl 80 miliard USD. Západním státům Irák dlužil 35 miliard USD, Sovětům 10 miliard USD a Kuvajtu a Saúdské Arábii dohromady 40 miliard USD. Zatímco Saúdská Arábie Iráku část dluhu odpustila, k dohodě o snížení dluhu mezi Kuvajtem a Irákem nedošlo.²⁴ Saddám požadoval po věřitelích smazání dluhů a věřitelé začínali postupně pochybovat, že bude Irák schopen splácet. Věřitelské ropné státy proto začaly zvyšovat těžbu ropy, čímž se finančně hojily. Jelikož cena ropy zvýšením těžby klesala, klesal i irácký příjem z prodeje ropy. Přes Saddámovy stížnosti rozhodl kuvajtský emír těžbu nesnižovat a nepůjčovat Iráku už další finanční prostředky. Saddámovo mezinárodní postavení bylo v mnoha směrech oslabeno, nicméně jeho vojenské síly byly i nadále významné. Saddám měl v rukou nejsilnější a nejzkušenější armádu Perského zálivu a šesté největší vojenské letectvo na světě.

²² KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 58-66.

²³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 114, 115.

²⁴ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 107, 110.

Spor s Kuvajtem sahal daleko zpátky do prvních dnů irácké nezávislosti.²⁵ Už tehdy měl Irák zásluku na kuvajtské ropné bohatství a přístup k vodám Perského zálivu, což by mělo pro Irák značný strategický a hospodářský význam. Proto si chtěl pronajmout kuvajtské ostrovy Warba a Bubiján, kde by mohly být přístavy vybudovány.²⁶ Kuvajt však s pronajmutím ostrovů nesouhlasil a požadoval po zástupcích obou států podepsání dohody o definitivním uznání vzájemných hranic. Iráčané v reakci na tuto dohodu stupňovali své požadavky.²⁷ Obvinili Kuvajťany z toho, že pomocí šikmých vrtů nelegálně odčerpávají ropu z ropného území ar-Ramajla ležícího na společné hranici. Irácká strana vypočítala ušlý zisk na 2,4 miliard USD a chtěla po Kuvajtu náhradu.²⁸ V červenci 1990 předložil irácký ministr zahraničí Tárik Azíz generálnímu tajemníkovi Ligy arabských států Šadlímu Chlíbímu stížnost, ve které tvrdil, že Kuvajt a Spojené arabské emiráty zvýšením těžby ropy zavinily, že poklesla její světová cena, což uškodilo Iráku. Snížením ceny ropy o 1 USD se snížily irácké příjmy z prodeje o 1 miliardu ročně. Zástupce Iráku také tvrdil, že válkou s Íránem ochránil Irák celý arabský svět. Tím pádem se necítí být povinen splácet dluhy vůči Kuvajtu a Spojeným arabským emirátům.²⁹ Tyto státy však dluh Iráku neodpustily, ani neposkytly Iráku další půjčky. Saddám tedy požadoval alespoň zvýšení ceny za barel ropy na 18 USD³⁰. Dále chtěl, aby Kuvajt dodržoval kvóty a ceny, které stanovila Organizace zemí vyvážejících ropu³¹. Ani na tyto požadavky však nedostal kladnou odpověď.³²

²⁵ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 66.

²⁶ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*.

²⁷ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 110.

²⁸ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*.

²⁹ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 66.

³⁰ Cena za barel ropy klesla z 21 USD v lednu 1990 na 14 USD v červnu 1990 (NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 109).

³¹ Dále v textu zkráceno na OPEC.

³² EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 115.

První zřetelné varování směrem ke Kuvajtu pronesl Saddám během televizního projevu dne 17. července 1990. O pár dní později 25. července naznačil americké velvyslankyni v Bagdádu April Glaspieové, že hodlá na Kuvajt zaútočit.³³ Saddám se jí ve velmi obecné rovině zeptal, jak by se USA zachovaly, kdyby došlo mezi dvěma státy Perského zálivu ke konfliktu.³⁴ Glaspieová připustila, že USA nemá žádný názor na arabsko-arabské konflikty, jakým spor Iráku s Kuvajtem byl. Věřila, že spor vyřeší buď Arabská liga, nebo egyptský prezident Mubarak. Později prohlásila, že ji nenapadlo, že by Irák mohl Kuvajt obsadit a celou Saddámovu řeč si špatně vysvětlila. Tento rozhovor nelze označit jinak než za katastrofální, a byl i koncem její kariéry.³⁵ Saddám si její řeč vysvětlil jako tichý souhlas s tím, co chtěl udělat.³⁶ Dne 27. července dostal Husajn poselství od amerického prezidenta George Bushe, ve kterém Saddáma vyzýval, aby problémy řešil mírově, nikoliv výhrůžkami. Nicméně v té době už patrně nebylo možné Saddáma přesvědčit nebo zastrašit. Změnu nepřinesla ani konference členských zemí OPEC v Ženevě, konaná 27. července.³⁷ O další řešení krize diplomaticky se pokusily státy během mimořádné schůze Ligy arabských států v Džiddě v Saúdské Arábii dne 31. 7. 1990. Kuvajt vyjádřil ochotu vymazat irácké dluhy, pokud Irák přistoupí na dohodu o hranicích a vzdá se veškerých nároků na kuvajtské území. Toto jednání však skončilo fiaskem a státy se nedohodly.³⁸

³³ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 66.

³⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 115.

³⁵ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 66.

³⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116.

³⁷ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 119.

³⁸ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

2.4. Invaze do Kuvajtu

Dne 2. srpna 1990 poslal Irák do Kuvajtu svá vojska s cílem zmocnit se kuvajtských ropných zdrojů.³⁹ Saddám se domníval, že nenarazí na odpor, a že mu tento agresivní čin projde. Když začal obsazovat iráckou „devatenáctou provincií“, byl si jistý svou neporazitelností. Irácká armáda byla dobře vyzbrojená. Při plné mobilizaci čítala milion mužů, zatímco armáda Kuvajtu jen 16 tisíc mužů. Saddám se snažil vytvořit dojem, že jeho spor s Kuvajtem souvisí s jeho nepřátelstvím vůči Izraeli.⁴⁰

Irácká invaze do Kuvajtu začala 2. srpna nasazením vrtulníků a výsadkových plavidel na ostrově Búbiján. Tento manévr byl pro kuvajtskou armádu nečekaný, protože se soustředila spíše na obranu sporné oblasti Rumajla.⁴¹ Tanky překročily kuvajtskou hranici na severu ve dvě hodiny ráno. V prvním otřesu z irácké invaze se Saddámovi protivníci z celého světa neobávali, že by Saddám své postavení mohl upevnit, nebo že bude jeho výboj pokračovat dál. Nicméně oddíly Republikánské gardy začaly okamžitě budovat podél hranice mezi Kuvajtem a Saúdskou Arábií opevněné body, čímž si zajišťovaly výchozí postavení pro budoucí postup na Bahrajn, Katar a Spojené arabské emiráty. Hrozilo, že se Saddám zmocní poloviny světových zásob ropy.⁴² Cílem prvního úderu bylo dopadnout emíra v jeho paláci a zajmout ho. Bylo jasné, že pokud by se tak nestalo, uprchl by emír do zahraničí a nadále by vystupoval jako hlava státu, což by Saddámovi působilo problémy. Tento velmi důležitý souboj však Iráčané prohráli. Emír byl o postupu iráckých vojsk informovaný a podařilo se mu opustit Kuvajt a odjet na jih do Saúdské Arábie. V prvních dnech okupace opustila zemi více než třetina obyvatel.⁴³

³⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116.

⁴⁰ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 68, 71.

⁴¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116.

⁴² KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

⁴³ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 121.

V obsazení hlavního města i v obsazení důležitých ropných polí a dalších strategicky významných míst na kuvajtském území postupovala irácká vojska velmi rychle. Irák se zmocnil Kuvajtu během dvou dní a nastolil loutkovou vládu.⁴⁴ Byl zrušen emirát a vyhlášena Kuvajtská republika. Ta však vstoupila do dějin jako jeden ze státních útvarů, trvajících rekordně krátkou dobu. Pouhých třicet hodin po jejím vyhlášení byl Kuvajt připojen k Iráku. Tak se Kuvajt stal devatenáctou iráckou provincií.⁴⁵ Obsazením Kuvajtu Irák zdvojnásobil své možnosti v těžbě ropy.⁴⁶ Tento nenadálý útok vyvolal šok ve všech hlavních městech světa včetně Washingtonu, který byl konfrontován s prvním vážným konfliktem v postbipolárním světě.⁴⁷

Invaze do Kuvajtu porušovala zásady Ligy arabských států o zachovávání svrchovanosti a územní celistvosti, jakož i respektování formy vlády a nepodnikání akcí směřujících k její změně. Liga arabských států zahájila 3. srpna 1990 diplomatické úsilí k řešení konfliktu v rámci arabských států a varovala před zahraniční intervencí. Diplomatické snahy o ukončení irácké okupace však byly neúspěšné.⁴⁸ Při hlasování odsoudilo celkem 14 států invazi a požadovalo obnovení statu quo před 2. srpnem 1990. Proti Iráku se nepostavily Libye, Jordánsko, Súdán, Jemen a Organizace pro osvobození Palestiny^{49 50}

Z pohledu Kuvajtu byla irácké anexe bezprostřední, přímou, záměrnou a životní hrozbou vojenského charakteru. Saddám mířil proti všem základům kuvajtského státu – proti územní celistvosti, proti státní svrchovanosti, myšlence, na které byl vytvořen i proti jeho přežití. Saddámovým cílem bylo ovládnout všechny kuvajtské ropné zdroje, vnutit Kuvajtu politické uspořádání, zbavit ho nezávislosti a mezinárodněpolitického vlivu.

⁴⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116.

⁴⁵ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 125, 126.

⁴⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116.

⁴⁷ VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981–2001*, str. 15.

⁴⁸ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

⁴⁹ Organizace pro osvobození Palestiny je členem Ligy arabských států jako zástupce Palestinců. (NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 127).

⁵⁰ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 127.

Saddám Husajn svým vpádem do Kuvajtu vyvolal celou řadu bezpečnostních hrozeb, které se týkaly nejen samotného Kuvajtu, ale také velké části arabského světa a měly dopad i na celosvětové dění. Saddámova agrese do Kuvajtu se stala hrozbou také pro mezinárodní společenství. Jednalo se především o hrozbu politického charakteru. Pokud by Saddámovi toto nedodržování nejzákladnějších zásad mezinárodního práva prošlo, mohlo by se stát inspirací pro další diktátory, kteří by Saddámovo chování následovali. Další hrozbu Saddám vyvolal tím, že se zmocnil státu, který vlastnil velkou část světových zásob ropy. To byla přímá ekonomická hrozba pro USA, Japonsko, Čínskou lidovou republiku a další státy, které byly závislé na dodávkách ropy z Kuvajtu a z dalších zemí v této oblasti. Kdyby Saddám ovládl Kuvajt natrvalo, kontroloval by potom až 30% světových zásob ropy, která navíc byla lehce dostupná a kvalitní. Tím by měl možnost rozhodovat o těžbě ropy v této oblasti, ovlivňovat světovou cenu ropy a u odběratelských zemí si vynucovat různé ústupky.⁵¹

Saddám v Kuvajtu jednal rychle, ale také okolní svět jednal rychle vůči Saddámovi. Američané a Britové začali okamžitě konat. Ve Washingtonu ani Londýně nebylo pochyb o tom, že Saddám nesmí v Kuvajtu zůstat. Hned druhý den ráno po poradách a konzultacích rozhodl Bush o prvních opatřeních proti Iráku. Podepsal nařízení o vyslání vojenských sil do Saúdské Arábie, nařídil přesunutí letadlové lodi do Perského zálivu a také inicioval mimořádné zasedání Rady bezpečnosti OSN.⁵² Dnes se s odstupem času vyskytují úvahy o tom, že pokud by Saddám obsadil pouze tu část Kuvajtu, která leží těsně při jižní hranici s Irákem, USA by pravděpodobně nereagovaly. Nicméně jisté je, že obsazením celého Kuvajtu zašel Irák velmi daleko.

Saddámova politika směřovala k ovládnutí co největší části arabského světa. Jeho režim se tak stal hrozbou pro status quo na Středním východě. Vystávala otázka, jaký další stát se stane obětí dalšího Saddámova výboje. Proto se proti Iráku postupně postavila Saúdská Arábie, Sýrie, Egypt a další země. Součástí koalice se nakonec stalo také Turecko a SSSR.⁵³

⁵¹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116-118.

⁵² NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 126.

⁵³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 116-118.

3. Reakce mezinárodního společenství

3.1. Stanoviska Rady bezpečnosti OSN

Na vážnosti hrozby, kterou vyvolal Irák svojí agresí proti Kuvajtu, okamžitě upozornila Rada bezpečnosti OSN. Stál před ní vážný problém, protože anexe Kuvajtu byla případem, kdy se stát pokusil o anexi celého území jiného státu, který byl řádně uznaným členem mezinárodního společenství. Záhy se ukázalo, že ani takto zásadní porušení pravidel soužití mezi státy není všemi ostatními státy vyhodnoceno stejně z hlediska kroků majících zjednat nápravu.⁵⁴

V tom, že Rada bezpečnosti vydala proti Iráku rezoluce, se odrazila zásadní změna mezinárodních vztahů po skončení studené války, která ukazovala, že Rada bezpečnosti již není paralyzována tak jako mnohokrát předtím, ale dokázala se shodnout na společném stanovisku a zasáhnout. Saddámová agrese se dočkala jednoznačného odsouzení ve dvanácti rezolucích, které zdůrazňovaly neústupnost tváří v tvář Saddámovým pokusům o manévrování a stále více stupňovaly i nekompromisnost nátlaku mezinárodního společenství.⁵⁵ Tyto rezoluce vycházely během poměrně krátké doby jedna za druhou. Usnesení odsuzovala irácké akce, Irák byl vyzván ke stažení vojsk z Kuvajtského území, vyhlašovaly se proti němu sankce s různým stupněm tvrdosti.⁵⁶

Hned 2. srpna 1990 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 660, která vpád do Kuvajtu odsoudila jako narušení míru a ohrožení mezinárodní bezpečnosti. Vyzvala Irák ke stažení vojsk do pozic, ve kterých se nacházela 1. srpna 1990 a k zahájení vyjednávání s Kuvajtem. Zároveň se Rada bezpečnosti OSN zavázala, že bude v tomto ohledu obě strany podporovat. Hlasování o této rezoluci se zdržela Čína, nehlasoval Jemen a Kuba. Další rezoluce č. 661 ze dne 6. srpna potvrzovala rezoluci č. 660. Rada bezpečnosti OSN v ní vyjádřila své hluboké znepokojení nad tím, že Irák nereagoval na rezoluci č. 660 a svá

⁵⁴ PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, str. 208.

⁵⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 117, 119.

⁵⁶ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

vojska z kuvajtského území nestáhl. Rada bezpečnosti se usnesla, že ukončí iráckou okupaci Kuvajtu a obnoví kuvajtskou suverenitu. Vyhlásila embargo na veškerý obchod s Irákem a Kuvajtem, umožňovala dodávku potravin jen v případě humanitárních problémů. Navíc uvalila na oba státy ekonomické sankce a totální hospodářské embargo. Začalo zmrazování veškerých iráckých a kuvajtských kont v zahraničních bankách.⁵⁷ Následovala rezoluce č. 662 ze dne 9. srpna, která připomínala dvě předchozí rezoluce a prohlásila anexi Kuvajtu za nelegální a tedy neplatnou. Vyzývala státy a mezinárodní organizace, aby se zdržely jakéhokoli i nepřímého jednání, které by mohlo být považováno za projev uznání anexe. Rada bezpečnosti znovu přislíbila, že se bude nadále usilovat o brzký konec okupace. V pořadí čtvrtá rezoluce č. 664 vydaná 18. srpna požadovala, aby Irák umožnil okamžité opuštění iráckého a kuvajtského území osobám ze třetích zemí. Zároveň trvala na tom, že Irák neohroží bezpečnost a zdraví těchto lidí.

Rezolucí č. 665 z 25. srpna byla vyhlášena námořní blokáda Iráku. Tato rezoluce umožnila použití takových přiměřených opatření, která budou nutná pro zastavování lodí za účelem kontroly a ověření nákladu. Dále byla vydána dne 13. září 1990 rezoluce č. 666, která upozorňovala na fakt, že se Irák nechoval v souladu s rezolucí č. 664 v zajištění bezpečnosti pro osoby ze třetích zemí. Vyzývala proto Irák k napravení situace. Kromě toho určila postup pro poskytování humanitární pomoci obyvatelům Kuvajtu a Iráku. Rezoluce č. 667, která byla vydána 16. září, ostře odsoudila násilí, kterého se Irák dopustil na diplomatech a jejich sídlech v Kuvajtu. Rezoluce požadovala, aby Irák okamžitě poskytl diplomatům a konzulárním úředníkům v Kuvajtu a v Iráku ochranu. Dne 24. září byla vydána rezoluce č. 669. Touto rezolucí byla pověřena komise Rady bezpečnosti k posouzení neustále narůstajících žádostí o poskytnutí pomoci obyvatelům Kuvajtu a dala prezidentovi Rady bezpečnosti doporučení, jak má na tyto žádosti reagovat. Rezoluce č. 670 ze dne 25. září vyzývala všechny členské státy OSN k omezení letů do Iráku a k zadržení lodí, které plují pod iráckou vlajkou a nedodržují uvalené sankce.⁵⁸

⁵⁷ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 132.

Security Council Resolutions - 1990. *United Nations*.

⁵⁸ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

Security Council Resolutions - 1990. *United Nations*.

Následovala rezoluce č. 674 ze dne 29. října. Nařizovala Iráku, aby zajistil všem kuvajtských občanům a občanům ze třetích zemí světa, kteří žijí na území Kuvajtu a Iráku, základní životní potřeby. Rada bezpečnosti OSN touto rezolucí pověřila generálního tajemníka, aby podnikl diplomatické kroky pro mírové vyřešení krize. Předposlední rezoluce č. 677 vydaná 28. listopadu odsoudila snahy Iráku o změnu kuvajtské demografické skladby a o zvrácení poměrů nastolených legitimní kuvajtskou vládou.

Poslední rezoluce byla přijata 29. listopadu 1990 pod číslem 678. Jednalo se o nejtvrdší rezoluci ze všech a byla vydaná z důvodu, že Saddám na předchozí rezoluce nijak nereagoval.⁵⁹ Zmocňovala členské státy, které spolupracovaly s kuvajtskou vládou, k použití všech nezbytných prostředků k naplnění rezoluce č. 660 – vytlačit Irák z Kuvajtu, pokud Irák Kuvajt sám neopustí do 15. ledna 1991.⁶⁰ Bylo tedy možné použít vojenskou sílu v případě, že se Irák rezoluci nepodřídí. Dále požadovala, aby veškeré státy poskytly podporu při použití vojenské síly a zároveň Radu bezpečnosti pravidelně informovaly o postupu akcí k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti v oblasti. Pro rezoluci hlasovaly v Radě bezpečnosti OSN ze stálých členů Francie, Británie, USA i SSSR. Hlasování se zdržela Čína. Z nestálých členů se proti rezoluci postavily jen Jemen a Kuba. Postupně vznikla koalice pod vedením USA, která se skládala z více než třech desítek států. Za stmelení takové koalice stála půlroční intenzivní „kyvadlová diplomacie“ amerického ministra zahraničí J. Bakera. Díky této vzájemné součinnosti mohly USA provést operaci Pouštní štít zaměřenou na zabránění Iráku v útoku na Saúdskou Arábii a operaci Pouštní bouře, která měla za cíl osvobodit Kuvajt od irácké okupace.⁶¹

⁵⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 118, 120.

⁶⁰ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

⁶¹ VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981-2001*, str. 16.

Security Council Resolutions - 1990. *United Nations*.

3.2. Vytvoření mezinárodní koalice

Irácká agrese do Kuvajtu byla první záležitostí, která měla vyzkoušet odhodlání bývalých rivalů spolupracovat na řešení mezinárodních otázek na jiném základě než dosud.⁶² Saddámovo provinění bylo z hlediska mezinárodního práva velice závažné. Ve světě, který právě překonal studenou válku, vyvolala Saddámova agrese celosvětové odsouzení.

Pro amerického prezidenta George Bushe by mohlo být rozhodování o osudu Iráku poměrně jednoduché. Americká administrativa však nepostupovala jednostranně a nerozhodovala se bez ohledu na mínění jiných zemí či mezinárodních organizací. Plně brala v úvahu názory mezinárodního veřejného mínění, a tento multilateralistický přístup přinesl velmi dobrý výsledek. Během pěti měsíců diplomatického úsilí dokázala USA vytvořit dočasnou koalici 33 států⁶³. Zvláště velkou pozornost věnovala Bushova administrativa tomu, aby se do koalice připojil také Sovětský svaz.⁶⁴ Osobní vztahy prezidenta Bushe se sovětským prezidentem Gorbačovem byly v té době mimořádně dobré, stejně tak jako vztahy zahraničních ministrů Ševardnadzeho a Bakera, což bylo důležité s ohledem na zájem USA reagovat na agresi Iráku vůči Kuvajtu prostřednictvím OSN, k čemuž byla podpora Sovětského svazu nezbytná. Ne všichni v Moskvě však vyjadřovali nadšení nad tímto spojenectvím proti důležitému a v mnoha směrech osvědčenému partnerovi, jakým Irák pro Sovětský svaz byl.⁶⁵

⁶² PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, str. 208.

⁶³ Afghánistán, Argentina, Austrálie, Bahrajn, Bangladéš, Belgie, Československo, Dánsko, Egypt, Francie, Honduras, Itálie, Jižní Korea, Kanada, Katar, Kuvajt, Maďarsko, Maroko, Niger, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Omán, Pákistán, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Saudská Arábie, Senegal, Sierra Leone, Singapur, Spojené arabské emiráty, Spojené státy americké, Španělsko, Velká Británie. Diplomatičtým úspěchem bylo získání Turecka, které koalici poskytlo leteckou základnu Incirlik. Sýrie za podporu koalice proti Iráku dostala volnou ruku v Libanonu. Finanční podporu poskytlo koalici Německo a Japonsko.

⁶⁴ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 118, 119.

⁶⁵ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Mezinárodní vztahy po roce 1945*, str. 23.

Nicméně 2. srpna 1990 oznámilo ministerstvo zahraničí Sovětského svazu, že s okamžitou platností ukončuje veškeré dodávky zbraní do Iráku a následně pak souhlasilo s tvrdou dikcí rezolucí OSN. Důležitým mezníkem se stalo společné prohlášení G. Bushe a M. Gorbačova ze dne 10. října 1990, které završilo pozoruhodný vývoj sovětského chování. Saddámem vyvolaná krize se tak nakonec stala podnětem pro urychlení zlepšení sovětsko-amerických vztahů od konfrontace během studené války.

Vpád do Kuvajtu byl naprosto neuváženým, zcela neracionálním provokativním rozhodnutím, na které nakonec doplatil nikoliv Saddám Husajn jako jedinec a krutovládce, ale celý irácký stát jako takový.⁶⁶ Bushova administrativa reagovala na agresi promptně. Tři dny po invazi vyslala do Rijádu delegaci v čele s ministrem obrany D. Cheneyem, generálem N. Schwarzkopffem a náměstkem ministra obrany P. Wolfowitzem, aby nenadálou situaci konzultovali se svými saúdskými partnery. Po dlouhé diskuzi povolili představitelé Saúdské Arábie rozmístění amerických vojsk na saúdské půdě.⁶⁷ Při této příležitosti prohlásil G. Bush: „Uspěli jsme v boji za svobodu v Evropě, protože jsme my a naši spojenci zůstali pevní... Jestliže nás historie něčemu naučila, pak tomu, že se musíme bránit agresi, jinak zničíme vlastní svobodu. Appeasement nefunguje. Tak, jako jsme toho byli svědky v třicátých letech, vidíme i dnes v Saddámovi Husajnovi agresivního diktátora, který ohrožuje své sousedy.“⁶⁸ Při rozmisťování vojsk na území Saúdské Arábie pronesl saúdský panovník Fahd jeden požadavek. Přál si, aby v mezinárodní koalici byly zastoupeny i jiné arabské státy. Především doufal v účast Egypta a Maroka. Nechtěl být jediným arabským a muslimským vládcem, který se připojí na stranu USA proti Iráku.⁶⁹

⁶⁶ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 118, 119.

⁶⁷ VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981–2001*, str. 15.

⁶⁸ HLAVÁČEK, Pavel. *Dědictví mnichovské smlouvy a jeho dopady na americkou zahraniční politiku*, str. 126.

⁶⁹ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 131.

Západní velvyslanectví v Kuvajtu byla po 18. srpnu 1990 uzavřena a jejich zaměstnanci byli odesláni do Bagdádu.⁷⁰ Různí jednotlivci i uskupení se snažili chopit role prostředníka při vyjednávání. Sovětský svaz dal zpočátku najevo, že se žádné vojenské kampaně proti Iráku zúčastnit nechce. Přestože se nakonec zapojil, nebyla pro sovětské vedení válka příjemná. Nicméně pořád panoval souhlas a očekávání, že účast Sovětského svazu v protiirácké koalici zajistí zdrženlivý postoj USA vůči akcím Moskvy, jejichž cílem bylo zachovat určitý stupeň podřízenosti balkánských států.⁷¹

Nezákonné obsazení Kuvajtu stačilo k tomu, aby se proti Saddámovi spojily k aktivnímu odporu jak velmoci, tak i menší státy a mezinárodní organizace. S diplomatickým krytím ze strany OSN dával prezident G. Bush s podporou britské ministerské předsedkyně M. Thatcherové dohromady koalici států, které by byly ochotné přispět vlastními jednotkami k souboru mezinárodních sil, které budou v případě potřeby bojovat za osvobození Kuvajtu.⁷² Z evropských zemí se do mezinárodní koalice nepřidalo striktně neutrální Švýcarsko, Rakousko a Německo. Cenným vítězstvím pro americkou diplomacii bylo získání dvou států, které s Irákem sousedí. Zatímco u Turecka, které bylo dlouholetým členem NATO, se to celkem čekalo, podpora Sýrie byla oproti minulosti velkým obratem.⁷³

Bush věřil, že se podaří krizi vyřešit vyjednáváním, a že se Irák neodváží napadnout Saúdskou Arábii. M. Thatcherová ho ale přesvědčila, že jednání k ničemu nepovede a je potřeba připravovat vojenský zásah. Kromě Sovětského svazu se zpočátku proti použití síly stavěly také Francie a Čína, nakonec se ale proti rezoluci č. 678, která použití síly schvalovala, nepostavily. Evropská unie se podílela pouze jako nástroj strategického rázu tím, že koordinovala účast svých šesti západoevropských států na operacích minolovek.

⁷⁰ FAROUK-SLUGLETT, Marion a Peter SLUGLETT. *Irák od roku 1958: od revoluce k diktatuře*.

⁷¹ HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Mezinárodní vztahy po roce 1945*, str. 23.

⁷² KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

⁷³ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 136, 137.

Své námořní jednotky poskytlo nakonec 16 států, 11 států poskytlo letectvo a 11 se účastnilo pozemními jednotkami. Mezi státy, které se pozemních operací zúčastnily, byly i státy muslimské (Egypt, Sýrie a Pákistán), což mělo velký význam, protože tím ztrácel Saddám nárok vystupovat jako bojovník za arabský nacionalismus či jako muslimský náboženský vůdce.⁷⁴

Bílý dům schválil National Security Directive 45 vydanou 20. srpna 1990, kde nastínil hlavní kroky postupu vůči Iráku. Jednotlivé americké nástroje se zaměřovaly na oblast diplomatickou, ekonomickou, energetickou a vojenskou. Na úrovni vojenské šlo především o vyslání amerických sil z důvodu obrany Saúdské Arábie a ostatních států Zálivu a vynucení sankcí Rady bezpečnosti OSN. Součástí bylo i ustanovení o případné spolupráci se Sovětským svazem.⁷⁵

Saddám se snažil přitáhnout na svoji stranu jakékoliv spojence. Íránu nabídl vrácení západního břehu Šatt al-Arabu a posledních kousků íránského území, které měl ještě v rukou. To však nikam nevedlo a to i přesto, že nenávisť ajátolláhů vůči Spojeným státům a ve skutečnosti i vůči celému Západu nadále trvala. Jak krize pokračovala, a Saddám se odmítal stáhnout z kuvajtského území, dostával se do stále větší izolace. Dne 13. září 1990 se v Mekce sešlo 400 islámských vůdčích osobností, které schválily vyhlášení svaté války proti Iráku. Irák se v tu dobu ocitl úplně osamocen.⁷⁶

3.3. Přípravy na vojenský zásah

Vojenské obsazení Kuvajtu bylo pro Irák zcela kontraproduktivní v tom, že po válce s Íránem byl Írán vyčerpán a tudíž přestal být pro USA a pro jejich strategické spojence v Perském zálivu hrozbou. Novou hrozbou se stal Irák. Saddám Husajn vyprovokoval svojí agresivitou Spojené státy k tomu, aby rostoucí výhrady vůči jeho zemi řešily cestou vojenského zásahu.⁷⁷

⁷⁴ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 69.

⁷⁵ VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981–2001*, str. 16.

⁷⁶ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 71.

⁷⁷ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 120-123.

Během projednávání problému v OSN a přípravy vojenské operace bylo možné sledovat, jak různé státy spíše přizpůsobovaly svou politiku vlastním zájmům v oblasti Středního východu, než aby trvaly na dodržování základních pravidel mezinárodního práva a podřídily svou politiku principům kolektivní bezpečnosti, za jejíž nástroj se OSN vydává. Celá řada států proto vyjádřila svůj nesouhlas či zdrženlivost vůči operaci proti Iráku tím, že se na ní odmítly podílet, nebo deklarovaly svou neutralitu ve vzniklém konfliktu. Takto se k problému nepostavily pouze menší státy, u nichž by bylo možné chápat obavy z možných odvetných akcí ze strany agresora, ale i světové a regionální velmoci. Mezi nimi byla například Čína nebo Indie.⁷⁸ Čínská vláda podporovala mírové vyřešení sporu, i kdyby to mělo trvat déle než při užití síly, jejíž použití považovala v dané situaci za nepřiměřené. Čína nevetovala rezoluce jen proto, že Irák porušil suverenitu členské země OSN, a tím Chartu OSN a musel se z Kuvajtu stáhnout. Někteří analytici se domnívají, že Čína nevyužila svého práva veta proto, aby zlepšila své vztahy se Západem.⁷⁹

Spojené státy se ujaly funkce koordinátora a velitele akce, která vešla do dějin jako operace Pouštní bouře. Státy mezinárodní koalice se na vojenském zásahu podílely buď finančně, nebo vojensky. Většinový podíl na financování operace měly Saúdská Arábie, Kuvajt, Japonsko, Spolková republika Německo a Spojené arabské emiráty. Vojenského zásahu se zúčastnily především Spojené státy americké, Velká Británie, Francie, Egypt, Sýrie, podílelo se i Československo. Menší bojové jednotky do akce vyslaly Bangladéš, Maroko, Nigérie, Pákistán a Senegal. Rozhodující úlohu při vedení vojenských operací měly USA, které prokázaly velký náskok před zbytkem světa ve zbraňových systémech vyrobených na základě nejmodernějších technologií.

Závažnou hrozbu před vojenským zásahem představovala nevyzpytatelnost Iráku. Nikdo nemohl předpovídat, jak bude Irák na zásah mezinárodního společenství reagovat. Tato hrozba se projevila především tehdy, když Saddám vyzval extrémistické a teroristické síly ke spojení arabismu a islamismu s cílem vytvořit v islámském světě silný protizápadní

⁷⁸ PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, str. 208, 209.

⁷⁹ EVANOVÁ, Jitka. *Rostoucí angažmá Číny v mírových operacích OSN*, str. 65.

proud. Velkou roli při snižování vážnosti hrozeb plynoucích ze Saddáмова chování sehrála mezinárodní diplomacie. Tím, že se na akci díky rozsáhlé diplomatické iniciativě podílelo 33 států, se snížilo riziko zákeřných teroristických akcí ze strany Saddáмова režimu.

Další velkou hrozbu představoval raketový potenciál Iráku, a to zejména chemické zbraně, které byly použity ve válce s Íránem v roce 1984.⁸⁰ Kromě chemických zbraní to byly také zbraně biologické, které dělaly americkým plánovačům pod vedením Normana Schwarzkopfa starosti. Irák měl tehdy značné zásoby, což později po válce přiznal.⁸¹ Ačkoliv kvality irácké armády nedosahovaly úrovně západních států, v době vypuknutí konfliktu Irák disponoval čtvrtou nejpočetnější armádou světa a podle statistik budily jeho síly působivý dojem.⁸² Toto riziko bylo sníženo cestou pečlivé přípravy vojenského zásahu výborně vycvičených a připravených vojsk z několika zemí. Proti irácké armádě, čítající 550 000 mužů, stály Spojené síly OSN čítající 110 000 vojáků a vojska USA s počtem téměř 400 000 vojáků.

Celá akce začala 7. srpna 1990 operací Pouštní štít. Tato operace později nazvaná Pouštní bouře měla jasný mandát Rady bezpečnosti OSN, ale na rozdíl od dřívějších akcí nebylo zřízeno velitelství OSN, ani stanovena pravidla pro přímý dohled OSN nad vojenskými akcemi. Stalo se tak na základě rezoluce č. 665 z 25. srpna 1990, která opravňovala použít vojenské prostředky k prosazení vyhlášených sankcí, aniž by tyto akce byly prováděny pod vlajkou OSN a pod jejím vedením, což představovalo přelomovou událost v dějinách OSN.

Největší pozornost byla od počátku zaměřená na co největší eliminaci rizika lidských ztrát na straně zasahujících spojeneckých vojsk. Úder měl být rychlý a drtivý. Strategický záměr operace byl takový, že nebyla rozpoutána pozemní válka, která by mohla trvat i několik měsíců a mít za následek velké množství obětí. Uplatnila se strategie USA, která spočívala

⁸⁰ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 120-123.

⁸¹ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 150-152.

⁸² TUCKER, Spencer. *The encyclopedia of Middle East wars: the United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq conflicts*, str. 355.

v soustředění vojenské síly, v její projekci s cílem zasadit zdrcující úder nepříteli.⁸³ USA potřebovaly tentokrát uspět a tím zúčtovat s „démony“ z Vietnamu, Íránu a Libanonu⁸⁴. Rozkaz před začátkem vzdušných útoků zněl jasně. Zaútočit na politická a vojenská rozhodovací centra Iráku, dosáhnout co nejrychleji kontroly iráckého vojenského prostoru a přerušit zásobovací linie irácké armády. Zničit zásoby chemických, biologických a jaderných zbraní, zničit Republikánskou gardu a osvobodit Kuvajt.⁸⁵

Těsně před vypuknutím vojenského útoku 14. 1. 1991 přišla Francie s diplomatickou iniciativou, aby odvrátila válku v Zálivu. Vyzvala Irák k rychlému stažení vojsk z Kuvajtu s tím, že členové Rady bezpečnosti OSN aktivně přispějí k řešení problémů regionu. Tento návrh měl podporu Belgie, Německa, Španělska, Itálie, Alžírsko, Maroka, Tuniska a několika dalších států. USA, Velká Británie a Sovětský svaz tento návrh odmítly.⁸⁶ Irák nicméně vojska z kuvajtského území nestáhl. Navíc Američané v této fázi už nechtěli, aby válku někdo odvrátil. Ultimátum Saddámovi vypršelo 15. ledna 1991 a od této chvíle mohla válka vypuknout kdykoliv. Bylo jasné, že je to otázka hodin, nikoliv dní, ale přesný začátek akce znalo dopředu jen několik málo lidí.⁸⁷

3.4. Vojenský zásah

16. ledna 1991 v noci vypukla první válka v Perském zálivu, která měla dvě fáze. První z nich trvala do 24. února 1991 a odehrávala se výhradně ve vzduchu. Převahu měli spojenci. Irácká vojska kladla jen velmi malý odpor. Letecká ofenziva měla čtyři fáze. V první došlo ke zničení iráckých vojenských a komunikačních systémů (především šlo o radarové stanice, kabelové sítě, rozhlasové a televizní stanice), dalšími cíli byla centra jaderného výzkumu a vývoje, zbrojovky, hlavní dopravní uzly, mosty, železniční stanice, nákladová nádraží, sídla vojenské a civilní správy, ministerstva a jiné vládní úřady. Během

⁸³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 120-123.

⁸⁴ USA ztratily během války ve Vietnamu na 58 tisíc mužů, v Íránu neuspěly v osvobození 66 amerických diplomatů, kteří byli v roce 1979 zajati a v Libanonu proti americkým silám udeřili sebevražední atentátníci. (NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 153-154)

⁸⁵ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 155.

⁸⁶ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

⁸⁷ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 142, 155.

této fáze se k americkým leteckým silám připojily britské, kanadské, francouzské a italské síly. Ve druhé a třetí fázi směřoval letecký útok na iráckou armádu v Kuvajtu. Cílem bylo zničit vojenské vybavení a obranná zařízení pomocí kobercových náletů.⁸⁸ Po zdrcujících úderech ve vzduchu nabídl Saddám, že se z Kuvajtu stáhne ještě před plánovanou pozemní ofenzivou. Bushova administrativa mu však dala nespílitelnou podmínku, že se jeho vojska z Kuvajtu musí stáhnout bez jakékoliv výzbroje.⁸⁹ Čtvrtá fáze spočívala v podpoře pozemních akcí, narušení manévřů iráckých pozemních jednotek a posílení palebné síly proti nepříteli v místě útoku.⁹⁰ Během letecké přípravné ofenzivy, která trvala 34 dní, podnikalo britské královské letectvo denně šest tisíc, americké námořní letectvo 18 tisíc a americké vojenské letectvo tisíc letů. Výsledkem bylo, že z celkové irácké kapacity výroby elektřiny byla čtvrtina úplně zničena a polovina těžce poškozena. Jak později spojenecké jednotky zjistily, četné irácké jednotky byly v důsledku toho na prahu vyhladovění.

Rysem letecké ofenzivy byl vysoký stupeň její přesnosti. Válka v Perském zálivu byla první válkou, ve které byly použity zbraně s maximální přesností, a díky tomu bylo dosaženo přímo vynikajících výsledků. Zničeno bylo téměř všechno, co si spojenci zničit přáli. Od statických cílů, až k tak drobným pohyblivým cílům, jako jsou jednotlivé tanky. Irák odpálil asi devadesát střel Scud. Polovinu proti americkým vojenským cílům v Saúdské Arábii a druhou polovinu proti civilním cílům v Izraeli. Cílem úderu proti Izraeli bylo vyprovokovat Izrael k odvetě. Saddám doufal, že zapojení Izraele do války povede k oslabení či dokonce k přerušení podpory, kterou arabské státy spojencům poskytovaly. USA a spojenci však daly Izraeli ultimátum, aby proti tomuto útoku nic nepodnikal. Diplomatická jednání byla velmi složitá, nicméně nakonec úspěšná v tom, že Izrael byl odrazen od jakéhokoli odvetného opatření.

⁸⁸ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 71.

⁸⁹ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 123.

⁹⁰ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 72.

Jeden z několika málo neúspěchů, který potkal spojenecké síly během celého tažení, se týkal právě střel Scud. Šlo o zneškodnění jejich odpalovacích zařízení. Přestože se speciálním oddílům podařilo proniknout daleko za nepřátelské linie, v odhalení a vyřazení raket a jejich odpalovacích ramp dosáhly jen skrovného úspěchu.

Irácké pokusy o narušení příprav k pozemní ofenzivě, ještě dříve než začala, byly bezvýsledné. Od 20. ledna do 1. února 1991 podnikali Iráčané zoufalé útoky proti saúdskoarabskému městu Chafdzi. Potom se až do 24. února činnost iráckých vojsk omezovala na upevňování vlastních postavení. Saddámova strategie vycházela především ze zkušeností z války s Íránem, a proto dávala letectvu podružný význam. Jenomže to, co se osvědčilo v boji proti Íránu, nefungovalo proti spojencům. Saddám nebyl schopen pochopit rozdíl v počtu a kvalitě vlastních a protivníkových sil.⁹¹

Pozemní invazi se na poslední chvíli pokoušeli zabránit Sověti, kteří tím chtěli zároveň zachránit zbytky svého vlivu na Blízkém východě. Dne 18. února 1991 vyjednával irácký ministr zahraničí Tárik Azíz s Michailem Gorbačovem o stažení Iráku z Kuvajtu během šesti týdnů výměnou za to, že Irák nebude platit válečné reparace a po válce uspořádá OSN mezinárodní konferenci o řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Bush zareagoval překvapivě vstřícně. Chtěl umožnit Iráčanům odchod z Kuvajtu za podmínky, že to stihnou za čtyři dny a zanechají v Kuvajtu vojenskou techniku, propustí válečné zajatce a předají plán o rozmístění min v Perském zálivu. To však irácká vláda nechtěla garantovat a pozemní ofenzivě se zabránit nepodařilo.⁹²

Prvního dne pozemní ofenzivy zaútočily americké námořní pěchoty a arabské jednotky na irácká postavení těsně při západním břehu Perského zálivu, druhého dne pokračovaly v postupu k iráckému týlu. Třetí den námořní pěchota a arabské jednotky už vyhnaly nepřítele téměř z celého kuvajtského území, zatímco pouštní síly dokončily obklíčení iráckých jednotek vytlačených z Kuvajtu.⁹³ Pozemní útok provázela jednoznačný úspěch od

⁹¹ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 72-74.

⁹² NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 188

⁹³ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 72-74.

samého začátku neděle 24. února, až do jejího konce čtvrtka 28. února. Pozemní boje byly ukončeny za 100 hodin. Spojenecká vojska ztratila 200 vojáků, na irácké straně se odhadují ztráty až 100 000 mužů.

Irácký režim se i přes nepříznivý vývoj války snažil po celou dobu bojů přežít a na diplomatickém poli se pokoušel dosáhnout toho, aby do dění zasáhl Sovětský svaz a prosadil odvolání rezolucí Rady bezpečnosti. Sovětský mírový plán požadoval rovněž okamžité stažení iráckých vojsk z Kuvajtu. Tento mírový plán byl však pro Spojené státy a další členy koalice nepřijatelný, protože zároveň požadoval zrušení platnosti všech rezolucí, které Rada bezpečnosti k nastalé situaci přijala. Svůj odmítavý postoj k válce opakoval i papež. Jeho politiku ovlivňovala starost o irácké křesťany, které se snažil chránit. Spojené státy neměly prázdný zájem o mírový plán, který by nepožadoval nejen okamžité stažení vojsk z Iráku, ale také náhradu za válečné škody způsobené v Kuvajtu. Válečné reparace kromě USA požadovala i Saúdská Arábie.

Dne 27. února 1991 byla situace v Iráku natolik zoufalá, že ministr zahraničí Tárik Azíz oznámil Radě bezpečnosti, že je Irák ochoten přijmout její rezoluce prohlašující obsazení Kuvajtu za nezákonné a neplatné a zavázat se k placení reparací. Jeho návrh však stálí členové rady odmítli a trvali na tom, že Irák musí souhlasit se všemi rezolucemi odmítající irácký vpád do Kuvajtu, na nichž se Rada bezpečnosti usnesla 2. srpna 1990. Dne 28. února 1991 oznámil prezident Bush, že k zastavení palby může dojít za podmínky, že Irák skončí s nepřátelskými akcemi a přestane s odpalováním střel Scud. Irák americkou nabídku přijal, a tak vstoupil v platnost dočasný klid zbraní. Skočila krize trvající celkem 209 dní, z nichž 42 dní bylo vyplněno ozbrojeným střetnutím.⁹⁴

Během operace nedošlo k obsazení hlavního města Bagdádu, ani ke svržení Saddáma Husajna. Předpokládá se, že k tomu nedošlo proto, že se Bush obával reakce Saddáma, pokud by byl americkou armádou „zahnán do kouta“. Pokud by se Saddám dostal do situace, v níž by neměl co ztratit, neváhal by použít zbraně hromadného ničení proti koalici vedené Spojenými státy.

⁹⁴ KEEGAN, John. *Válka v Iráku*, str. 72-74.

S budoucím osudem Iráku souvisela velmi naléhavá rizika. Bylo nutné předejít tomu, že se Irák po zdrcující porážce rozpadne. Jeho rozpad by totiž znamenal bezprostřední politickou hrozbu pro sousední státy a pro stabilitu celého regionu. Turecko by bylo ohroženo v důsledku nevyřešené kurdské otázky, protože v případě rozpadu Iráku by se třímilionová kurdská menšina v Iráku orientovala na své soukmenovce v Turecku. Tím by ožila myšlenka kurdského státu, jejímž vznikem by došlo k oslabení Turecka. Rozpad Iráku by byl také politickou hrozbou pro sunnitskou Saúdskou Arábii, která byla velkým americkým spojencem. Po zániku Iráku by totiž na západ pronikl vliv šíitského hnutí, které se vyprofilovalo jako antiamerické a antimonarchické. Pokud by Irák zanikl, zvýšil by se vliv Íránu, který by se jistě šířil dál na západ.⁹⁵

3.4.1. Podmínky smíru

Dne 28. února 1991 se iráčtí představitelé dohodli přijmout všechny podmínky pro příměří. Anexi Kuvajtu prohlásili za neplatnou a neúčinnou.⁹⁶ Dne 3. dubna 1991 Rada bezpečnosti OSN v rámci rezoluce č. 687 stanovila podmínky pro příměří. Proti rezoluci byla Kuba. Jemen a Ekvádor se zdržely hlasování, pro rezoluci hlasovalo 12 členů OSN.⁹⁷ Vydání rezoluce č. 687 nařizovalo Iráku odzbrojit, označit a likvidovat zbraně hromadného ničení, určit hranici s Kuvajtem, uznat jeho suverenitu, propustit jeho občany a další zadržované osoby z jiných států a vytvořit komisi, která určí škody způsobené Kuvajtu a zajistí jejich kompenzaci v podobě 30% výnosu z irácké ropy, až do úplného splacení dluhu. Trvalé příměří vstoupilo v platnost 12. dubna 1991.⁹⁸

Nezávislost Kuvajtu byla obnovena a byly vytyčeny hranice. Podle rezoluce č. 692 ze dne 20. května 1991 musel Irák zaplatit válečné reparace. Mezinárodní sankce z rezoluce č. 661 byly nadále v platnosti, podle rezoluce č. 687. Podmínkou zrušení sankcí bylo úplné zničení nekonvenčních zbraní. V souvislosti s kurdským povstáním v Iráku přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 688. Proti této rezoluci byl Jemen, Kuba a Zimbabwe, Čína a Indie se zdržely hlasování. V rámci této rezoluce byl Irák vyzván ke spolupráci

⁹⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 124-126.

⁹⁶ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*.

⁹⁷ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*.

⁹⁸ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*.

v poskytování humanitární pomoci. Spojené státy, Francie a Velká Británie vytvořily bezletovou zónu a následně byla zahájena Operation Provide Comfort, která dodávala Kurdům humanitární pomoc. Sankce proti Iráku neměly pro svou komplexnost a tvrdost obdobu v poválečné historii Rady bezpečnosti OSN. Sankce měly zbavit Irák politického, ekonomického a vojenského vlivu, kterým disponoval před válkou v Zálivu. Embargo na obchod mělo zabránit získání materiálů pro obnovu vojensko-průmyslové základny. První vývozy ropy byly povoleny až v září roku 1991 rezolucí č. 706 a 712. Irák mohl tehdy vyvézt ropu v hodnotě 1,6 miliard USD na nákup nezbytných léků a potravin. Tuto nabídku však Irák odmítl s tím, že považoval sankce za protiprávní a požadoval okamžité zrušení.⁹⁹

3.5. Význam zásahu mezinárodní koalice

Během války s Irákem se ukázalo, že po zániku hrozby agrese ze strany Sovětského svazu vyvstala nová hrozba – hrozba regionálních konfliktů, které byly vyprovokovány diktátorskými režimy. Ukázalo se, že diktátorští vůdci představují hrozbu pro své sousední státy, regionální status quo a pro ekonomické zájmy nejvyspělejších států světa. Saddám byl narušitel nového světového pořádku, a proto musel být zastaven a potrestán. Válka v Zálivu se stala varováním pro všechny diktátory, kteří by měli pokušení postupovat stejně jako Saddám Husajn. Příprava, průběh a výsledek operace Pouštní bouře ukázaly, že by na sebe takový diktátor bral velká rizika, kdyby proti němu supervelmoci, spojené do mezinárodní koalice, nasadily své síly.

První válka v Zálivu je unikátní tím, že se americký prezident musel vypořádat s odkazem Mnichova a Vietnamu. V mnoha projevech, které předcházely osvobození Kuvajtu, kritizoval politiku appeasementu, navozoval srovnání Husajna s Hitlerem, ale vietnamské analogii se snažil vyhýbat. Dne 30. listopadu 1990 prohlásil: „Nepotřebujeme další Vietnam... Toto není Vietnam... Tady nepůjde o dlouhou a nerozhodnou bitvu“. Bush nechtěl hledat kompromisy, chtěl potenciál využít co nejdříve. Nechtěl Saddámovi umožnit získat více času pro případ války, a také nechtěl zvýšit pravděpodobnost, že protisaddámovská koalice nevydrží. Tato představa narazila na odpor v řadách armádních

⁹⁹ GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013, 701 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-249-8.

představitelů, kteří tvrdili, že vojenskou intervenci nelze uspěchat. Armádní špičky požadovaly posunout útok o několik měsíců, někteří zástupci armády válku chápali jako nejzazší možné řešení. Bush vyvodil závěr, že síla, pokud má být užita, musí být nasazena ihned. Nakonec byl prezidentem Bushem prosazen kompromis. Invaze proběhla v nejbližším možném termínu, a do akce bylo nasazeno jen tolik mužů¹⁰⁰, kolik si armáda žádala. Rozhodného a rychlého vítězství bylo dosaženo díky těsné spolupráci vojenské koalice západních a muslimských států pod vedením USA a skvělým vojenským a logistickým zázemím poskytnutým Saúdskou Arábií.¹⁰¹ Pro USA to byla největší vojenská operace v postvietnamské éře. Saddám Husajn byl nucen kapitulovat během necelých sedmi týdnů. Prezident Bush komentoval dosažené cíle takto: „Tohle je pro Ameriku velký den... konečně jsme strašáka Vietnam navždy pohřbili v písku pouště Arabského poloostrova...“.¹⁰²

Operace byla od počátku záležitostí mezinárodního společenství. Na jejich základních rovinách, jimiž byly diplomatický nátlak, finanční zabezpečení a vojenské uskutečnění, se podílely všechny ze čtyř významných civilizačních okruhů, kterými byl okruh křesťanský, pravoslavný, muslimský i dálněvýchodní. Byla to akce z hlediska vojenského i mezinárodněpolitického hlediska nekontroverzní a bezproblémová. Vytvořila podmínky pro budování nového mezinárodního uspořádání po bezkonfliktním ukončení studené války.¹⁰³ Nicméně, i přesto, že byla operace Pouštní bouře úspěšná, ne všechny státy takový zásah proti Iráku schvalovaly. Válka přinášela velké protesty jak v počátku, v jejím průběhu i po konfliktu. Proti Západu se postavily především Pákistán, Indonésie či Maroko. Obviňovaly některé z arabských zemí z toho, že se připojily na stranu Spojených států. Masové demonstrace probíhaly i u hlavních aktérů v USA nebo v Sovětském svazu, kde s konfliktem mnoho občanů nesouhlasilo. Naopak, například v egyptském hlavním městě Káhiře se bouřlivě oslavovalo.¹⁰⁴

¹⁰⁰ V době největší eskalace konfliktu tvořilo mezinárodní koalici asi 550 000 vojáků.

¹⁰¹ VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981-2001*, str. 16.

¹⁰² HLAVÁČEK, Pavel. *Dědictví mnichovské smlouvy a jeho dopady na americkou zahraniční politiku*, str. 127.

¹⁰³ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 126-128.

¹⁰⁴ CSERMELYI, Jiří. *Válka v zálivu*, str. 8.

Akce Pouštní bouře se stala z hlediska mezinárodních vztahů velmi významným mezníkem. Reakce na Saddámovu agresi ukázala, že se OSN vymanila z rozpolcenosti, kterou procházela v době studené války. Rada bezpečnosti se dokázala sjednotit, agresi odsoudit a následně stupňovat nátlak na agresora. Dále se výrazně urychlil posun americko-sovětských vztahů od konfrontace během studené války po kooperaci během operace Pouštní bouře. Došlo ke vzniku nového systému spolupráce všech klíčových aktérů mezinárodních bezpečnostních vztahů, do kterého se zapojily USA, Sovětský svaz, OSN, státy Evropského hospodářského společenství, Japonsko a další. Projevila se odhodlanost a schopnost nasadit vojenskou sílu k potrestání toho, kdo se dopustil agrese.¹⁰⁵

Operace byla z hlediska mezinárodního práva legální i legitimní. Zcela legální byla proto, že měla jasný mandát Rady bezpečnosti OSN. Měla jak první, tak i druhou rezoluci Rady bezpečnosti. První z nich pod číslem 660 označila Saddámovo chování za hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Druhá rezoluce, č. 687, dala zmocnění užít všech dostupných prostředků. Legitimní byla proto, že se potvrdily důvody, kvůli kterým byla operace zahájena. V tomto případě šlo o důvody vojenské, politické, mezinárodněprávní a ekonomické.¹⁰⁶

Muslimové válku považovali za střetnutí mezi křesťanským Západem a islámem. Podporovali Saddáma Husajna a obdivovali ho za to, že se postavil Spojeným státům. Po ukončení konfliktu zavládlo mezi muslimskou částí velké zklamání. Považovali to za další prohru islámu a vznikla tak ještě větší nenávist proti západním státům. Po ukončení války jim nejvíce vadilo, že velká část armády Spojených států zůstala v Saudské Arábii. Odtud se měla podle domluv s ostatními arabskými státy stáhnout. Dále prohrou Iráku zanikla panarabská myšlenka sjednocení zemí pod islámem. Izrael se dostal do popředí. Irák obsazením Kuvajtu totiž porušil tvrzení, že získat stát vojenskou silou není možné. Tímto vždy irácká vláda argumentovala ve vzájemných konfliktech s židovským státem.¹⁰⁷

¹⁰⁵ EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*, str. 126-128.

¹⁰⁶ EICHLER, Jan. *Legální a nelegální války v dnešním světě*, str. 13, 14.

¹⁰⁷ PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*, str. 102.

Na jedné straně byla operace Pouštní bouře nesporným úspěchem, protože spojila velký počet zemí včetně těch, které neměly v oblasti Perského zálivu žádné vlastní zájmy, k akci, jež dosáhla stanovené cíle. Na druhé straně však ukázala, že konec studené války uvolnil prostor pro svobodnější prosazování individuálních zájmů jednotlivých států, které dříve patřily k pevným jádrům blokových aliancí. To bylo patrné zejména u členů tehdy ještě formálně existujícího Varšavského paktu¹⁰⁸. Podobné chování však můžeme pozorovat i u členů Severoatlantického paktu nebo Evropských společenství, pro něž krize v Zálivu byla výjimečnou příležitostí vyzkoušet si fungování zamýšlené společné zahraniční politiky společenství. Zde jednoznačně vyčnívala Francie jako stát, který se nejvíce snažil odvrátit vojenské intervence proti Iráku.¹⁰⁹

Proti agresí Iráku vůči Kuvajtu se postavilo celé mezinárodní společenství, které zasáhlo s jasným mandátem Rady bezpečnosti OSN. Počet států, které do tohoto uskupení vstoupily, byl maximální. Spojené státy byly spojencem číslo jedna nejen pro evropské státy. Na stranu USA se postavil dokonce i Sovětský svaz, což byl po dlouhém období studené války první velký krok pro budoucí spolupráci a zlepšení vzájemných vztahů. Právě díky konci studené války a euforii 90. let vstoupily státy mezinárodní koalice do války proti Iráku s velkým nasazením. Věřily, že je potřeba spojit své síly proti agresorovi, aby se podobné akty agrese už neopakovaly. S něčím takovým Saddám nepočítal. Už neplatila rovnice, že co se líbí Američanům a NATO, se nelíbí Sovětům a východnímu bloku. Saddám se útokem rázem ocitl sám proti sjednocenému světu. Mezinárodní politická i hospodářská situace hrála proti Saddámovi. Vojenská koalice, která byla proti Saddámovi nasazena, byla jednou z nejpestřejších vojenských koalic v historii lidstva. Bok po boku zde stanuli muži z velmi rozdílných států. Účast většiny států byla důležitá pro Spojené státy i pro OSN především z diplomatického hlediska, jako potvrzení postoje proti irácké okupaci.¹¹⁰

¹⁰⁸ Byl rozpuštěn až v březnu 1991.

¹⁰⁹ PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*, str. 209.

¹¹⁰ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 128, 129, 149.

V dějinách mezinárodních vztahů se jedná o jedinečný zásah. Podobnost zásahu můžeme vidět pouze v protihitlerovské koalici v letech 1944-1945. V Iráku šlo o okamžitou reakci, která byla velmi efektivní a splnila své cíle tak, jak si to na začátku stanovila. Konflikt je významný i svými aktéry. Zatímco v drtivé většině konfliktů v historii bojovaly proti sobě koalice nebo jednotlivé státy, v případě války v Zálivu šlo o boj mezi mezinárodním společenstvím a jediným osamoceným státem – Irákem. Irák byl tedy od počátku izolovaný od zbytku světa. Agrese, které se dopustil na Kuvajtu, byla natolik závažná, že se na jeho stranu nepostavil žádný další stát. Irák bojoval proti mezinárodnímu společenství sám, a takový boj byl už od začátku prohraný.

Před operací Pouštní bouře se mezinárodní společenství shodlo na tom, že je nutné zatlačit Husajna zpět z Kuvajtu do Iráku. A tento cíl společenství také splnilo. Na dalším postupu v podobě svrnutí Husajna se však všechny státy společenství neshodly. Mluví se hned o několika důvodech, proč se Američané nerozhodli pro postup na Bagdád. Podle viceprezidenta D. Cheneyho se báli, že by další boje přinesly velké ztráty na životech. Od postupu je odrazovali i jejich arabští spojenci, kteří vedle sebe chtěli mít raději oslabeného a izolovaného Saddáma než nejistý vývoj, který by mohl skončit rozpadem Iráku. USA také předpokládaly, že Saddám porážku neustojí a bude brzy svržen někým, kdo bude pro Irák přijatelnější než současný diktátor.¹¹¹ Proto zůstal Husajn v čele Iráku, a byl svržen až při operaci Irácká svoboda v roce 2003. Během této operace však Spojené státy a jimi vytvořená koalice nedostaly mandát Rady bezpečnosti OSN k použití vojenské síly, proto označujeme druhou válku v Iráku za nelegální.

¹¹¹ NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*, str. 210.

5. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo analyzovat, jaký byl význam vytvoření mezinárodního společenství během krize v Zálivu v letech 1990 a 1991. Zároveň jsem si kladla za cíl odpovědět na otázku, čím byl zásah mezinárodní koalice během operace Pouštní bouře výjimečný. Na případě toho, jak reagovalo mezinárodní společenství na iráckou anexi Kuvajtu, jsem ověřovala, jestli kooperace na mezinárodní úrovni během operace v Iráku skutečně fungovala.

Přestože svou bakalářskou práci omezuji na mezinárodní dění na přelomu 80. a 90. let 20. století, považovala jsem za nutné poukázat na některé významné události z let předešlých. Takovou událostí byla válka mezi Íránem a Irákem v letech 1980 až 1988, která významně ovlivnila další dění nejenom v Iráku. Stručně jsem zmínila také vývoj vztahů mezi USA a SSSR od počátku 70. let 20. století až po konec studené války, protože konec bipolarity zásadně změnil mezinárodní vztahy v celosvětovém měřítku.

Na počátku 80. let zahájil irácký diktátor Saddám Husajn válku s Íránem. Příčinou pro konflikt byly dlouholeté spory o území. Saddám dosáhl vítězství, nicméně Irák prakticky zbankrotoval. Zahraniční dluh Iráku neustále rostl a věřitelé začínali pochybovat, že bude Irák schopen splácet. Postupně začaly věřitelské ropné státy zvyšovat těžbu ropy, a tím pádem její cena klesala, čímž klesal i irácký příjem z prodeje ropy. Přes Saddámovy stížnosti rozhodl kuvajtský emír těžbu ropy nesnižovat a ani v dalších požadavcích nevyšel Saddámovi vstříc. Celá krize vyvrcholila, když Saddám poslal na počátku srpna roku 1990 své vojenské jednotky do Kuvajtu a během následujících dní Kuvajt anektoval. Irácká agrese vůči Kuvajtu vyvolala celosvětové odsouzení. Saddámovo provinění bylo z hlediska mezinárodního práva velice závažné. Tímto naprosto neuváženým, agresivním a iracionálním krokem se stal Saddám novou hrozbou ve světě.

Irácká agrese vůči Kuvajtu a následná operace Pouštní bouře byla první záležitostí po studené válce, která prověřila odhodlanost bývalých rivalů spolupracovat na řešení mezinárodních problémů. Pozitivní byl také fakt, že se Rada bezpečnosti OSN dokázala shodnout na společném stanovisku a tvrdě zasáhnout.

Konec studené války přinesl do postbipolárního světa velkou vlnu optimismu a euforie. A na této vlně se neslo i řešení krize v Zálivu, během které došlo ke spolupráci mezi bývalými rivaly, jakými USA a Sovětský svaz po desetiletí byly. Kromě těchto velmocí se do akce na podporu anektovaného Kuvajtu zapojilo více než třicet států z celého světa. Rada bezpečnosti OSN dokázala, že umí rychle jednat, odsoudila agresora a dala souhlas s použitím všech nezbytných prostředků pro jeho odsunutí z kuvajtského území. Celá akce proběhla během velmi krátké doby, bez zbytečných ztrát na životech spojenců a s dosažením maximálních výsledků. Operace Pouštní bouře byla nesporným úspěchem. Spojila velký počet zemí do mezinárodní koalice, včetně zemí, které neměly v oblasti Perského zálivu žádné vlastní zájmy, k akci, jež dosáhla stanovené cíle. Je však nutné podotknout, že konec studené války uvolnil prostor pro svobodnější prosazování individuálních zájmů jednotlivých států, které dříve patřily k pevným jádrům blokových aliancí. Během války s Irákem se ukázalo, že vyvstala ve světě hrozba regionálních konfliktů, které byly vyprovokovány diktátorskými režimy. Válka v Iráku ale dávala odkaz každému diktátorovi, který by se chtěl v budoucnu zachovat podobně jako Saddám Husajn, že jeho boj proti mezinárodní koalici bude předem prohraný.

Operace Pouštní bouře byla jak legitimní, tak i legální. Legitimní proto, že se prokázalo, že důvody, pro které tento ozbrojený konflikt vypukl, byly vážnou hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost. Zároveň byla také legální, protože měla jasný mandát Rady bezpečnosti OSN z rezolucí č. 660 a č. 678.

V dějinách mezinárodních vztahů budeme jen stěží hledat podobný zásah. Na případě války v Iráku můžeme prokázat, že koheze států může být úspěšná a efektivní. A to, že kooperace států fungovala v Iráku, je nadějí, že podobná spolupráce může mít stejné dobré výsledky i v budoucnu.

6. Seznam použité literatury

1. ALNASRAWI, Abbas. *Iraq: Economic Sanctions and Consequences, 1990-2000*. Third World Quarterly [online]. 2001, **22**(2): 205-218. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/3993407?seq=1#page_scan_tab_contents.
2. CSERMELYI, Jiří. *Válka v zálivu*. Praha: Magnet-Press, 1991. ISBN 80-85110-79-2.
3. EICHLER, Jan. *Legální a nelegální války v dnešním světě*. Vojenské rozhledy, 2012, roč. 21 (53), č. 3, s. 17–29, ISSN 1210-3292.
4. EICHLER, Jan. *Terorismus a války v době globalizace*. 2., dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1790-9.
5. EVANOVÁ, Jitka. *Rostoucí angažmá Číny v mírových operacích OSN*. Mezinárodní Vztahy [online]. 2012, vol. 47, no. 1, s. 60-82. ISSN 03231844. Dostupný z: http://ar9zk7pw9f.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info%3Aofi%2Fenc%3AUTF-8&rft_id=info:sid/summon.serialssolutions.com&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.atitle=Rostouc%C3%AD+anga%C5%BEm%C3%A1+%C4%8C%C3%ADny+v+m%C3%ADrov%C3%BDch+operac%C3%ADch+OSN&rft.jtitle=Mezin%C3%A1rodn%C3%AD+vztahy&rft.au=Evanov%C3%A1%2C+Jitka&rft.date=2012&rft.issn=0323-1844&rft.spage=60&rft.epage=82&rft.externalDocID=57eda064_55cd_4ba3_8260_cc77f220025d¶mdict=cs.
6. FAROUK-SLUGLETT, Marion a Peter SLUGLETT. *Irák od roku 1958: od revoluce k diktatuře*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2003, xviii, 450 s. Rubikon (Volvox Globator). ISBN 80-7207-500-4.
7. GOMBÁR, Eduard a Lukáš PECHA. *Dějiny Iráku*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2013, 701 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-249-8.
8. HLAVÁČEK, Pavel. *Dědictví mnichovské smlouvy a jeho dopady na americkou zahraniční politiku*. Univerzita Obrany. Obrana

- a Strategie [online]. 2009, vol. 2009, no. 1, s. 117-135,168. ISSN 12146463.
Dostupné z:
http://ar9zk7pw9f.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info%3Aofi%2Fenc%3AUTF-8&rft_id=info:sid/summon.serialssolutions.com&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.atitle=D%C4%9Bdictv%C3%AD+mnichovsk%C3%A9+smlouvy+a+jeho+dopady+na+americkou+zahrani%C4%8Dn%C3%AD+politiku&rft.jtitle=Obrana+a+strategie&rft.au=Hlav%C3%A1%C4%8Dek%2C+Pavel&rft.date=2009&rft.issn=1214-6463&rft.eissn=1802-7199&rft.spage=117&rft.epage=135&rft.externalDocID=a5a79f9d_9c13_4c14_84f5_1857f68bdf94¶mdict=cs.
9. HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Mezinárodní vztahy po roce 1945*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-540-X.
 10. KEEGAN, John. *Válka v Iráku*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2006. ISBN 80-7306-241-0.
 11. LEHMANNOVÁ, Zuzana a kol. *Formování globálního řádu? Globalizace a global governance*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2010. 287 s. ISBN 978-80-245-1649-3.
 12. NOVÁK, Martin. *Ropa a krev: americko-irácké války 1990-2003*. 1. vyd. Praha: Epoque, 2010. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7425-069-9.
 13. PLECHANOVÁ, Běla. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1941-1995*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. ISBN 80-85241-79-X.
 14. PONÍŽILOVÁ, Martina. *Irák*. 1. vyd. Praha: Libri, 2011, 167 s. Stručná historie států. ISBN 978-80-7277-491-3.
 15. RAJAEI, Farhang. *War in the Gulf, 1990-91; the Iraq-kwait Conflict and Its Implications*. International Journal of Middle East Studies. [online]. 1998 (4). Cambridge University Press: 599–600. Dostupný z:
<http://www.jstor.org/stable/164358>.
 16. Security Council Resolutions - 1990. *United Nations* [online]. [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: <http://www.un.org/Docs/scres/1990/scres90.htm>.

17. ŠLACHTA, Mojmír, Tomáš BURDA a Milan HOLEČEK. *Ohniska napětí ve světě*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2007. ISBN 978-80-7011-926-6.
18. TUCKER, Spencer a Priscilla Mary ROBERTS. *The encyclopedia of Middle East wars: the United States in the Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq conflicts*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, c2010. ISBN 9781851099481.
19. VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-018-5.
20. VONDRUŠKA, Oldřich. *Proměna vojensko-bezpečnostního vztahu USA vůči Saúdské Arábii v letech 1981 – 2001*. Univerzita Obrany. Obrana a Strategie [online]. 2009, vol. 2009, no. 1, s. 5-35,169. ISSN 12146463. [cit. 2016-04-23]. Dostupné z:
http://ar9zk7pw9f.search.serialssolutions.com/?ctx_ver=Z39.88-2004&ctx_enc=info%3Aofi%2Fenc%3AUTF-8&rft_id=info:sid/summon.serialssolutions.com&rft_val_fmt=info:ofi/fmt:kev:mtx:journal&rft.genre=article&rft.atitle=Prom%C4%9Bna+vojensko-bezpe%C4%8Dnostn%C3%ADho+vztahu+USA+v%C5%AF%C4%8Di+Sa%C3%BAdsk%C3%A9+Ar%C3%A1bii+v+letech+1981+-+2001&rft.jtitle=Obrana+a+strategie&rft.au=Vondru%C5%A1ka%2C+Old%C5%99ich&rft.date=2009&rft.issn=1214-6463&rft.eissn=1802-7199&rft.spage=5&rft.epage=35&rft.externalDocID=e6ad34a8_e3d9_4fca_af7c_e2bd5785deb8¶mdict=cs.
21. WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. Politologie (Portál). ISBN 80-7178-390-0.